

MİMAR SİNAN

4. Büyük Üstadın Mesajı N. EKEMEN
7. Mimar Sinan Muh.: Loca.: sının
on yıllık çalışmaları üzerine Fikret ÇELTİKÇİ
13. Mimar Sinan Locasının Geleceği Reşat ATABEK
20. Evren'in Sırları Nerede Saklı Faruk ERENGÜL
46. Sembol ve Allegori Tayfun TARHAN
51. Tenkid Sanatı Albert N. ARDİTİ
61. Düşünce'nin Mason
Hayatındaki Önem ve Değeri Cavit YENİCİOĞLU
67. Kiliseler ve Franmasonluk Tayfur TARHAN
76. Haberler

Miy

MİMAR SİNAN

**Gevşeklik göstermeyin,
endişe etmeyin. İnanıyorsanız, mutlaka yenersiniz.**

Kur'an-ı Kerimden

Kapak kompozisyonu : Şinasi BARUTÇU

YENİLİK BASIMEVİ — TIPO — OFSET

Tel : 27 11 53 — İSTANBUL — 1 9 7 5

MİMAR SİNAN

Türkiye Hür ve Kabul Edilmiş Masonları Büyük Locasının
tarihi çağdaş ve gerçekçi açıdan
araştırma ve yayın organıdır.

Sahibi ve mes'ul müdürü : Hayrullah ÖRS

ÜÇ AYDA BİR ÇIKARILIR, ÜYELERE MAHSUSTUR, PARA İLE SATILMAZ

1975

Nuruziya sokağı 25, Beyoğlu, Tel : 49 47 53

SAYI : 17

4. Büyük Üstadın Mesajı N. EKEMEN
7. Mimar Sinan Muh. Lo. sınıfının
on yıllık çalışmaları üzerine Fikret ÇELTİKÇİ
13. Mimar Sinan Locasının geleceği Reşat ATABEK
20. Evren'in Sırları Nerede Saklı Faruk ERENGÜL
46. Sembol ve Allegori Tayfur TARHAN
51. Tenkid Sanatı Albert N. ARDİTİ
61. Düşünce'nin Mason
Hayatındaki Önem ve Değeri Cavit YENİCİOĞLU
67. Kiliseler ve Franmasonluk Tayfur TARHAN
76. Haberler *

BÜYÜK ÜSTADIN MESAJI

Sevgili Kardeşlerim,

Localarımız, bir yaz tatilenden sonra, yeni bir hızla çalışmalarına başlamaktadır.

Şu sıralarda hakkımızda bir takım sözler söylendiğini duyuyoruz. Masonluk böyledir. Kurulduğundan bu yana, bir tek gün geçmez ki, bin bir uydurma vesile ile, sağdan soldan taşlanmasın. Ve kurulduğundan bu yana, Masonluğun bu hareketlere karşı bir tek tutumu vardır: Hiç bir münakaşaya girişmeden, kendi yolunda, sağlam adımlarla yürümek. Münakaşaya girişmez, çünkü Masonluk, dinî veya politik bir mücadele yeri değildir; söylenen her söz, haklı veya haksız, bin bir tane yeni sözün ortaya çıkmasına sebebiyet verir ve lakırdı kargaşılığı içinde, gaye kaybolur.

Yolumuz sağlam bir yoldur : İnsanlığı öğrenmek ve öğretmek çabası içindeyiz. Bu çabanın metodu münakaşa ve kavga değil, sevgi ve saygıdır.

Kısa bir müddet sonra, Localarımızda seçim faaliyeti başlayacak. Bahsini ettiğim saygı ve sevgi metodu gerçekleştirilebilmek için, kardeşlerimin, bu seçim işine, her zaman olduğu gibi, büyük bir dikkatle eğilmelerini rica ediyorum.

Bir Üstadı Muhterem seçeceksiniz. Üstadı Muhteremlik şerefli bir iş; fakat alelâde bir şeref ve gösteriş makamı değil; öyle bir Kardeş ki, ona karşı beslenen saygı, yalnız makamına değil, aynı zamanda kendi şahsına karşı olacaktır. İcabında çekici vurup birisini susturduğu vakit, bu kimse ona kızmayacak, sevgisini kaybetmeden saygı ile eğilecektir. Üstadı Muhteremin söz ve hareketlerine itiraz edilmez,, demek, Üstadı Muhterem her istediğini söyler ve yapar, demek değildir. Aksine, Üstadı Muhterem öyle sözler söyler, öyle işler yapar ki, rehberimiz olan aklın ışığı altında başka türlü düşünülemezden, ona itiraz etmek kimsenin aklına gelmez, demektir.

Üstadı Muhteremin kendisini saydırması, «otorite» kullanması değildir. «Bir Locanın şerefi, şöhreti ve sağlayabileceği fayda, Üstadı Muhteremin idare tarzındaki hüner ve gayrete dayanır. Locasını masonik bilgi ışığı ile aydınlatır. Üstadı Muhteremliği yapan kimsenin kafasında bilgi, kalbinde istek olmalıdır.» Saygıyı bununla elde eder.

Üstadı Muhteremin elinde hesapsız salâhiyetler vardır, fakat o bunları keyfî ve müstebitce değil, sevgi ile kullanır; kardeşlerinin kalbini kazanmakla, itaatlerini de sağlamış olur.

Üstadı Muhterem, ailesi üzerine kanat germiş iyi bir aile babası gibi, her an, bütün kardeşlerinin problemlerini göz önünde tutacak; toplantı sırasında değil, iki toplantı arasındaki günler içinde, her an, Locasının bütün üyeleri ile birden temasını devam ettirecek, hülâsa, zamanının ve enerjisinin mühim bir kısmını Locasının kardeşlerine tahsis edebilecektir.

Üstadı Muhterem böyle olmakla beraber, Locanın diğer görevlilerine düşen iş de daha az ve daha kolay değildir. Üstadı Muhteremin, hem maddi hem manevî desteği olan Nazırlar; Locanın bütün maddî yükünü omuzlarında taşıyan Sekreter; intizamını sağlayan Hazine Emini; kültür faaliyetlerini yürüten Hatip; Ritüeller hakkında bilgi veren Muhakkik ve diğerleri...

Bütün bu görevlere, ehliyetli pek çok kardeşler arasından, işe kendilerini en fazla vermek imkânına sahip olanlarını seçiniz. Tâ ki, evvelâ Localar içinde, sonra da Localar arasında mutlak bir ahenk ve disiplin sağlanmış olsun. Böyle bir ahenk ve disipline her zamandan fazla ihtiyacımız var.

Nafiz EKEMEN
Büyük Üstad

Mimar Sinan Muh.: L.: sınıfın On Yıllık Çalışmaları üzerine

Fikret ÇELTİKÇİ

Muhterem Kardeşlerim,

Mimar Sinan Muh.: L.: sınıfın resmî kuruluş tarihi : 2 Mayıs 1965 dir.
Yani bundan günü gününe tam on yıl önce.

Çok büyük istek ve hevesle kurulmuş müesseselerin maksat ve gayeleri ile ilgili çalışmalar daima ön plânda tutularak bu çalışmalarını uzun yıllar sürdürebilmesi ve maksat ve gayeden uzaklaşmadan yaşayabilmesi oldukça güç bir iştir. Mimar Sinan Muh.: L.: bu güç işi başarmış nadir müesseselerden biridir. Mimar Sinan Muh.: L.: sınıfın ilk on yılını, bilinen olanak eksiklerine rağmen, amaçlarından uzaklaşmadan ve sapmadan idrak edebilmiş olması bir başarı sayılmalıdır.

Mimar Sinan'ın onuncu yıl dönemi münasebetiyle tertiplenen bu toplantı O'nun hayatına yeni bir şevk katacağına eminim. Bu güne kadarki sessiz çalışmalarının bütün Türk Masonları tarafından dikkatle iz-

lenmekte olduğundan şüphem yok. Bundan sonra bu ilgi bir kat daha artacaktır.

Bu on yıl içinde Mimar Sinan Muh.: L.: kuruluş amaçlarından ayrılmadan kendisini devamlı şekilde oluşturma gayretinde bulunmuş, bunun için kendini sık sık yenileme teşebbüslerine girişmiş ve bunu yaparken üzerine aldığı güç görevi başarabilmek için kendi otokritiğini yapmaktan hiç bir zaman kaçınmamıştır.

Bundan on sene önce Büyük Locamızın Genel Kurul toplantısında bütün kardeşlerimizin içtenlikle belirttikleri bir arzudan söz etmeden Mimar Sinan hakkındaki faaliyetleri anlatmak mümkün değildir. O tarihte Türk Mason Obediyansı artık normal bir çalışma dönemine girmiş bulunuyordu. Bu suretle o ana kadar gereğince karşılanamamış olan bir ihtiyaç üzerinde durulması fikri belirmişti. Uzun yıllardan beri bir takım sorular kardeşlerimizin ağızından düşmüyordu: **Türk Masonluğunun ilk kuruluş yıllarından beri nasıl bir gelişme gösterdiği, dünya masonluğu yanında hangi mevkide olduğu, tarihi olayların gerçekçi bir incelemeye tâbi tutulması ile ilgili araştırmalarımızın neden yapılmamış olduğu** gibi sorular bunlar arasında bulunuyordu. Yazılı veya «gayri mektup» mason ilkeleri tam bir açıklıkla hepimizce biliniyor mu idi? Masonik tarihî bilgiler yanında semboller, lejantlar gerçek durumlarıyla nelerdi? Bunların üzerinde hepimizin hiç bir kuşkuya düşmeksizin iştirak edebileceğimiz olanlar hangileri idi, hepimizin müştereken bilmemiz gereken ilkeler veya esaslar nelerdi? Bir kuşaktan öbürüne devredebileceğimiz lejantlar, semboller ve alegoriler arasında doğru veya yanlış olanlar geleneklerimize karışmış olabilen fantezist karakterde «innovations»lar var mıydı?

Bu sorulara kesin cevap vermek için gerekli dökümanlardan, kitaplıktan ve arşivden yoksun bulunmakta idik. 1935 yılındaki duraklamadan önce masonluğa intisap etmiş olan kardeşlerimizin pek azı bildiklerini yeni kardeşlerine aktarabilmekte idi. Bu da çoğu zaman bir vesika halini almaktan uzak kalmakta idi.

Speculatif masonluğun kuruluş tarihi olan 1717 yılından pek kısa bir süre sonra Türkiye sınırları içinde locaların açılmış olduğu yabancı obediyansların arşivlerinde vesikalarla belli edilmiş olmasına rağmen bizim kendi obediyansımızın bu hususta ciddi bir vesikasına rastlamıyoruz. Bunun sonucu olarak kardeşlerimiz Türk Masonluğunun ne 1909 dan öncesi üzerinde bir bilgiye sahip idi, ne de 1909 dan sonraki devre için rivayet ve kişisel bilgilerden fazla bir bilgiye!.

Halbuki dünyanın hemen her tarafında kurulmuş mason obediyanlarının, özellikle Batı Avrupa ve bilhassa Anglo-Sakson memleketlerinde kitaplık ve arşivlerde binlerce ve hatta yüzbinlerce eser, inceleme ve döküman yer almış olduğunu bir çoklarımız çok iyi bilir. Bunlar arasında Türk Masonluğunu ilgilendiren vesikaların da bulunduğundan şüphemiz yoktur.

1909 dan sonraki Türk Masonluğunu ilgilendiren tarihî incelemeler hiç yoktu denemez. Şu kadar varki bu incelemelerin de tarihî gerçekleri yanlışsız aksettirdikleri söylenemez. Bu incelemelerden ikisini burada zikretmeden geçemeyeceğim: Bunların birincisi Merhum Kemal Apak B. e aittir. Bu bir nevi referans kitabı nev'inden bir deneme eseridir. İkincisi de yine merhum Mim Kemal Öke B. in başkanlığında çalışan bir heyet tarafından kaleme alınmış olan «Türkiyede Hür Masonluk Tarihi» adlı eserdir. Bu iki eserde de bilimsel açıdan bir çok eksikliklerin ve hataların mevcudiyetini ileri süren kardeşlerimiz bulunmaktadır. Bunların dışında ise fazla bir şey bulmak güçtür.

Bundan başka eski mükellefiyetlerle ilgili olduğu kadar, gayri mektup diye adlandırıldığımız lejantlar, alegoriler ve semboller hakkında da kardeşlerimizin zihinlerinde yer etmesi gereken doğru bilgilerden de yoksun olduğumuz belli idi.

Böyle olunca, Büyük Locamız içinde, bu eksiklikleri gidermek maksadıyla bir araştırma locasının kurulması fikrinin oluşması pek tabii idi. Bu suretle 2 Mayıs 1965 günkü toplantısında Büyük Loca Genel Kurulunda Mimar Sinan Muh. sının kurulması ittifakla onaylandı.

Kardeşlerim; T.B.L.sının 2.5.1965 günkü toplantısından sonra, yine bu toplantıda alınan karar gereğince Büyük Kurula verilen yetki ile ilgili olarak hazırlanması istenilen Mimar Sinan Muh. L. sının İç Yönetmeliği tasarısı işi bana tevdi edilmişti. Hazırladığım tasarı ve bu tasarıya giriş olarak birlikte ele alınan **Ön Söz** Büyük Kurul tarafından hiç bir değişikliksiz aynen kabul edilerek meriyete konmuş oldu. Mimar Sinan Muh. L. on yıllık çalışmalarını kâfi bir açıklıkla belirtmek için, müsaadenizle önce sözünü ettiğim **Ön Söz**'den ve İç Yönetmeliğin maddelerinden burada bazılarını hatırlatmak istiyeceğim :

İç Yönetmeliğin **Ön Söz**'ünde noksanlarımızla ilgili olarak şu husus açıkça belirtilmektedir :

«Türkiye'de bu noksanlığın sebeplerini belirtmek güçtür. Şu kadar varki, Mason sembolleri, gelenekleri ve gerçek tarihî bilgiler, tam bir objektiflik içinde Türk Masonlarına izah veya intikal ettirilmiş olduğu takdirde, Türk Masonluğunun, şimdye kadar olanla kıyas edilemeyecek bir derece ve nisbette gelişme sağlaması ve tarihî görevini-mission'unu- yerine getirmesi çok daha kolay ve kesin olabilecektir.

«Bu hususu iyice kavramış olan kardeşlerimiz genel Masonluk Tarihini olduğu kadar Türk masonluğunun da gelişmesini incelemek, Masonluğun gerçek sembollerini tesbit etmek ve hakiki ilkelerini meydana koymak üzere devamlı bir incelemenin lüzumunu takdir ederek, Türkiye Büyük Locasına bağlı, «Quatuor Coronati» gibi özel bir araştırma müessesesinin kurulmasını istemişlerdir.»

Burada kısaca durmak isterim. Nedir bu «Quatuor Coronati»?

Quatuor Coronati Locası 1886 yılında İngiltere Büyük Locasına bağlı olarak kurulmuş ve 2076 numara ile tescil edilmiş bir araştırma locasıdır. Bu locanın kuruluş maksadı kısaca: Mason Tarihini, lejandlarını ve Sembollerini incelemektir. İngilizlerce bu Loca bir nevi arkeolojik dernek vasfında kabul edilmektedir. Mükemmel bir kitaplığı ve arşivi bulunan bu locaya «asil üye» olarak yalnız 40 Üstat Mason kabul edilmektedir. Bu sayı kesindir, hiç bir şekilde değiştirilmez. Fakat bu kardeşlerin gerçekten bir araştırıcı bilgin kişi olması aranılır.

Buna karşılık locanın dünyanın her köşesine yayılmış masonlar arasından binlerce «muhabir» üyesi bulunmaktadır. Loca incelemelerinin sonuçlarını her üç ayda bir yayınlamakta olduğu «Ars Quatuor Coronatorum» adlı bir dergide yayınlamaktadır. Bu yayınlar arasında çeşitli notlar, locada yapılan görüşme ve müzakerelerin tutanakları, tasvirler yer almaktadır.

Masonik incelemelerde bir otorite olarak bilinen bu locanın kuruluş talepnameşini 1884 yılında 9 üstat mason imzalamıştır. Bu ünlü mason üstatları arasında Gould, Hughan ve Speth gibi tanınmış araştırmacılar yer almıştır. Quatuor Coronati locasının 40 aslî üyesi arasında genellikle tarihî araştırmalarda ün yapmış kişiler bulunmaktadır. Bu suretle bir bakıma Fransızların ünlü «Academie Française» lerine benzer bir müessese kurulmuştur. Bu locanın kuruluş esasları aynı zamanda dünyanın çeşitli yerlerinde kurulan benzeri araştırma locaları için bir model sağlamıştır.

Türkiye'de bizim böyle bir teşebbüse oldukça geç girişmiş olduğumuz bellidir. Böyle bir araştırma locasını kurmak kuşkusuz zor bir iş tir. Fakat ne olursa olsun bu teşebbüse girişmek zorunlu olmuştur. Bu zor iş ele alınmış ve bu gün on yıllık bir dönemi tamamlayabilmiştir.

Mimar Sinan Muh.: L.: sının amaçlarının ne olduğunu hatırlatmak için yine müsaadenizle İç Yönetmeliğin 4. maddesinde yazılı olanları arz etmek istiyeceğim. Bu maddede aynen şunları okuyoruz :

Madde 4 — Türkiye Hür ve Kabul Edilmiş Masonları Büyük Locasının Ana Yasası ve Localar Nmumî Nizamnamesi esas hükümleri dahilinde çalışmak üzere kurulmuş olan Mimar Sinan Muh.: L.: özel olarak şu amaçlara uygun olarak çalışacaktır :

4.1 — Franmasonluk tarihi, sembolleri ve lejandları üzerinde incelemeler yapmak;

4.2 — Türkiyede Masonluğun kuruluşu, yayılması ve gelişmesi ile ilgili gerçek tarihî bilgileri derlemek;

4.3 — Masonluğun her yerde kabul edilmiş olan gerçek prensip, amaç ve yazılı veya yazılmamış kurallarını tesbit ile, muhtelif obediyanlarca kabul edilmiş veya millî karakterlerine daha uygun düşen değişik esasları teşhis ve tefrik suretiyle bunlara müteallik incelemelerde bulunmak;

4.4—4.3 fıkrasında belirtilen hususlarla ilgili ve onlara paralel olarak Türkiyede kurulmuş ve gelişmiş franmasonluğa ait bilgileri toplamak, derlemek ve bunlar üzerinde objektif incelemeler yapmak;

4.5 — Araştırma ve incelemelerin sonuçlarını, mümkün olduğu kadar geniş ölçüde bütün masonların istifadesine arz etmek.

Arzettiğim bu amaçlara yönelmiş olduğumuza şüphe etmiyorum. Ancak, itiraf edelimki, bu on yıllık çalışmaların yoğunluğuna rağmen gayeden henüz çok, hem pek çok uzaktayız. Şimdi daha iyi anlıyoruz ki öngördüğümüz bu amaçlara uygun bir çalışma yapmak sanıldığından da güç bir iş! Şu kadar varki, Mimar Sinan Muh.: L.: sına katılmış olan bütün aslı üyeler iyi niyetle çalışmalarına hiç ara vermeden devam etmişlerdir. Belki İç Yönetmeliğimizin amaçlar maddesinde sıralanan işler kifayetli bir şekilde görülmüş değildir. Fakat unutmamak gerekirkî bu on yıllık devre bir bakıma bizim için tecrübe ve

alışma devresi olarak kabul edilebilir. Kaldığı bu dönemde bir çok noksanlara rağmen her üç ayda bir toplanılmış, çok önemli görüşler üzerinde durulmuş ve derlenebilen incelemeleri bir dergide yayınlama imkânı bulunmuştur. Bu güne kadar 15 nüshası yayınlanmış olan bu dergiyi bütün Türk Masonlarının araması ve her gecikmede Mimar Sinan üyelerini sorguya çekmesi Araştırma Locasının ne derecede büyük bir ihtiyacın karşılığı olduğunun güzel delilleridir. Özetle denebilirki Mimar Sinan Muh.: L.: sınıfı yapmış olduğu işler, ne kadar tatminkâr olmaktan uzak olsa da yine de fazla küçümsenemez.

Acaba İç Yönetmelikte belirtilmiş olan ve asıl görevimizi teşkil etmesi gereken masonik incelemeler beklenen ölçüde yapılabiliş midir? Bunu söylemek güçtür. Bir kaç tebliğ, birkaç makale ile bu işin yerine getirildiğini iddia etmek şüphesiz mümkün değildir. Bu itibarla bundan sonraki dönemlerde bu alanda yapılacak işlerimiz çok, hem pek çoktur. Bu maksatla İç Yönetmeliğin bir az önce okuduğum esasları çerçevesinde, gerek aslî üyelerimizin, gerekse bütün localarımızın bilgili, hevesli ve araştırmacı kardeşlerimizin çalışmalarımıza gönüllü olarak katılmalarını aramız ve teşvik etmemiz bir görev olmalıdır. Bu arada şu hususu da belirtmekte yarar olacağı kanısındayım: Genel olarak masonluğun tarihî gelişmelerini ve gerçek sembolizmini araştırırken, özellikle Türk Masonluğunun geçirmiş olduğu safhaları ve her şeyden önce de 1909 dan beri bu güne kadarki dönemleri daha fazla gecikmeden incelemelerimiz arasına almamız gerekmektedir. Bu gün hâlâ aramızda bu devreyi yaşamış olan kardeşlerimiz bulunmaktadır. Onların bildiklerini, belirli bir plan dahilinde toplamamız ve arşivlerimize birer not halinde yerleştirmemiz çok değerli bir çalışma işi olacağına inanıyorum.

Mimar Sinan Muh.: L.: sı hakkında belki daha bir çok şey anlatmam gerekli olabilirdi. Bana ayrılan süre içinde bunun kolay olmayacağı kanısındayım. Bundan sonraki çalışmalarımızda daha başarılı olmak temennisiyle hepimizi sevgi ve saygılarımla selâmlarım, aziz kardeşlerim.

Mimar Sinan Locasının geleceği

Reşat ATABEK

Muhterem üstadım, sevgili kardeşlerim,

Gelecek hakkında tahminler yapmak, projeler hazırlamak, bir dereceye kadar geleceğe bu suretle bir yön vermek toplumlari her zaman yakından ilgilendirmiştir. XX. yüzyılın ikinci yarısında bu konu bilhassa önem kazandı ve fütüroloji ünvanı altında müstakil bir ilim kolu oldu. Mimar Sinan Locasının geleceği hakkında Üstadı Muhterem bana söz verirken kuruluşunda iddialı olan bu locanın ne gibi hamlelerle yakın gelecekte sesini duyurabileceğinin tespiti

hususunda bir açıklamanın yapılmasını istemiş bulunmaktadır. Bu talimatı dile getirirken bütün çabalara rağmen tam objektif olmanın olanaksızlığının takdir edileceğine eminim.

Mimar Sinan Locasının geleceğine eğildiğimde 8 konu üzerinde ilgiyle çalışmasının gerektiğine kanaat getirmiş bulunmaktayım. Bunları önünüzde, bana ayrılan kısa süre içinde, değerlendirmeye çalışacağım :

1 — Türkiye'de masonluğun gelişme tarihçesi - Türk masonluk tarihi yazılmamıştır, küçük bazı

araştırmalar yapılmış, muayyen bazı yazılar, kitaplar dahi yayınlanmış, ancak konu ile ilgili arşiv tetkikatı yapılmamıştır. Son zamanlarda Paris Grand Orient arşivlerinden gelen 200 belgenin fotokopisi, elik dolaplarımızda bulunuyor. Gerek fransız, gerekse diğer ecnebi mahfillerin kayıtları üzerinde yapılacak araştırmalar XIX. yūzyılda kimlerin, ne zaman ve nasıl tekris edildiğini, memleketimizde hangi locaların çalıştığını, aydınlatacak, bunların tābi oldukları rit ve obedianslar hakkında bize bilgi verecektir.

Kanaatımızca 1911 tarihinden bu yana yapılacak arařtırmalar da, bizlere bir çok gerçeklerin aydınlanmasında yardımcı olacaktır. Arařtırıcı ruhu, modern metodlar ve yılmadan çalıřmalar rehberimiz olduđu sūrece, mūphem kalan veya hiç bilinmeyen yakın ve uzak masonluk tarihemiz açıklıđa kavuřacaktır. Çevremizde bulunan muayyen binalar üzerinde yapılacak arařtırmalar da bizi ilginç bazı sonuçlara gōtūebilir, meselā Būyūk Ada'da bir binada muhtelif masonik sembolleri rahatlıkla gōrebiliriz. Tetkik ettiđim bu binada iki sūtūn, ūgen, gōz, arı ve sair iřaret, resim ve tablolar ilgi çekicidir. Muayyen bir ermeni kilisesinde de mason iřaretlerin varlıđı tarafıma nakil

edilmiřtir. Bu gūne kadar bu gibi konuları hiç birimiz ciddi olarak ele almadık. Mimar Sinan locası ūyeleri bu sahada çalıřmalarda bulunarak gerçekleri meydana çıkarmalıdır.

2 — Tūrkiye'de masonlukla ilgili toplumsal hareketler. Bu nevi teřekkūllerin tarihçeleri, inkiřaf seyri hakkında arařtırmalar ilginçtir. Bu çalıřmalarla dūnya masonluk tarihine de ōnemli katkılarda bulunulabilir. Būyūk fransız arařtırıcısı Massignon, Masonluđun bařlangıcının kerameti, tarikatı olduđunu bildirir. Massignon çok ciddi bir dūřūnūrdūr, bōyle bir gōrūřū sađlam mesnetlere dayandırmadıa ortaya atmazdı.

Ahī teřkilātını para Masonik toplum olarak nitelendirmekte zahmet ekilmemektedir. Muhtelif tekkelerde deđerlendirilen tarikatlar bir yōnden fikir ōzgūrlūđūnün inkiřafına ōzlū bir ūekilde yardımcı olduđu řūphe gōtūrmez bir gerçektir.

Anadoluda bektařiliđin gizli bir cemiyet olarak inkiřaf ettiđi gibi, Orta Asya Tūrklerinde inden gelen bir gizli cemiyetin de var olduđu iddia edilmektedir.

Orta Asya'da yařayan Tūrklerin uzun zaman İslām dini gibi katı ūekillere bađlanmış bir dini yoktu, řamanlar ōzel bir tarzda, ve

bir birinden farklı öğelerin etkisi altında kutsal âlemlerle irtibat kurmakta idiler. Türkmenler batı ülkelerine doğru yayılmaya başladıkları zaman, İslâm dinini kabul etmiş olmalarına rağmen, kökleşmiş olan görüş ve geleneklerini beraberlerinde getirmişlerdir ve babalar diye isimlendirdiğimiz kişiler özel bir inkişafın sonucu olan bu görüşleri yaymağa gayret etmişlerdir, Bektaşî babaları fikir özgürlüğünün müdafiliğini yapmışlar, muhtelif dinlere sülûk edenler de bektaşî tekkelerinde toplanıp sohbet etmişlerdir. Bu tarikat mensupları farklı bir tefekkür ile, islâm âlemi içinde değişik bir hayat görüşünün vücut bulmasına yardımcı olmuşlardır.

Bu ve buna benzer konuların araştırılması, masonların benimsediği fikirlerin inkişafı hususunda aydınlatıcı bir çok hususları değerlendirme imkânını sağlayacaktır. Bu sahada yapılabilecek araştırmaları 5 grup altında topladık mümkündür :

- a — Cumhuriyet devri
- b — Osmanlı İmparatorluğu devri
- c — Selçuklular devri
- d — Orta Asya türkleri
- e — Diğer islâm ve mücavir memleketler.

3 — Mâbet inşa edenler üzerinde araştırmalar - Türkiyede,

Osmanlı İmparatorluğunda, Selçuklarda, Orta Asya Türklerinde ve diğer islâm ülkelerinde, pek çok câmi ve mâbet inşa edilmiştir. Batıda bunların tarihçeleri yazılmış olduğu gibi, orada çalışanların yaşantıları, yetiştirilme tarzları, baş mimarların özellikleri, kullanılan işaretler, mâbetleri mânâlandırmak ve süslemek için kullanılan vasıtalar hususunda tatmin edici yayınlar yapılmıştır. Uzun yüz yıllardan bu yana gönye, pergel, şâkul, çizgi tahtasını memleketimizde kullananlar üzerine mevcut yayınların az olduğu hepimizi üzmektedir. Mimar Sinan locası bu sâhada gayret gösterecek ve yapacağı araştırmaları yayınlayacak olursa, hem masonluğa, hem de Türk fikir âlemine özlü katkılarda bulunabilecektir. Mâbet inşasında çalışan çirak, kalfa, baş mimar ve bu binaları süsleyen hattat, camcı, heykeltıraş, çinici'nin batıda çalışanlardan çok farklı bir ruh hâletine sahip olacaklarını tahmin etmemekteyim. Batı katedralları dillere destandır. Bunları inşa eden operatif masonlar devamlı ilgimizi çeker. Orta doğuda mâbet inşa edenler ne düşünüyorlardı, ne gibi konularla ilgilendirildiler, benimsedikleri nizam ve kaideler nelerdi? Bunlar nasıl yetişirdi? Bunların bıraktığı eserler hâlâ nelerdir ve bu eserler ne-

leri ifade eder? Mevcut gelenekleri ne idi, bu sâhada çalışanların özel bir yaşantısı varmı idi? Civar medeniyetlerden neler almışlardır? Ne gibi ilhamlarda bulunmuşlardır? Mimar Sinan locası, Mimar Sinanları ve bunların maiyetinde çalışanları tanıtmalıdır, bunun için gerekli ciddi araştırmalar yapılmalıdır.

4 — Mâbet olmayan diğer yapılarda çalışanlar - Orta Asya'da, Türkistan'da, Selçuk ve Osmanlı İmparatorluğunun hüküm sürdüğü yerlerde, câmi ve mâbetler dışı bizleri yakından ilgilendiren bir çok küçük, büyük yapılar mevcuttur. Bunları tâdât etmek istemem, ancak bazılarını kayıd etmekte fayda vardır: Dikili taşlar, çeşmeler, mezar taşları, kaleler, saraylar, konaklar, su bendleri, hamamlar, kervansaraylar, hastahaneler vesair. Bunları şekillendiren veya inşa edenlerin nasıl yetiştirildiği, nasıl çalıştığı, ne düşündüğü, ne gibi fikir manzumesinin etkisi altında eser verdiği, ne gibi mesaj bıraktığı her halde tetkike değer birer konu olarak önümüze çıkmaktadır. Orta Asya Türklerinin dikdikleri balbalların (bir nevi dikili taşlar) ihtiva ettiği resim veya şekiller o derece ilginçtir ki, insan bunların karşısında kendi kendisine bir biri ardınca bir çok sual sorma zorunluğunu duymaktadır. Ayrıca

mezar taşları bilzere bir çok fikir, his ve heyecan nakil ederken, geçmiş devirlerin taş yontmacılarının ruh haletlerini dile getirmektedir. Bunlar üzerinde yapılacak araştırmalar, bizleri ilginç sonuçlara yöneltebilir.

5 — Türklere has semboller - Freud'un yayınlarını müteakip batıda sembol konusu büyük ilgi toplamağa başlamış ve semboller üzerine yapılan araştırmalarla ilgili yayınlar kütüphaneleri doldurmuştur. Türklere ait semboller üzerinde ciddi olarak şimdiye kadar durulmamıştır. Hakikatta Türk uygarlığı sembollerle doldudur. Meselâ adet ve renk sembolizminin Türklerde pek yaygın olmasına rağmen, bu konular araştırmacılarımızın bu güne kadar ilgisini çekmemiştir. Türklerde her mevsim bir renge tekabül ederdi ve bahara tekabül eden mavi renkten, yazı ifade eden kırmızıya, kırmızıdan son baharı remz eden beyaza, beyazdan da kışı dile getiren siyaha geçildiğini Ziya Gökalp nakil etmektedir. Ayrıca Türklerde 3 ler, yediler, dokuzlar birer adet sembolü olarak değerlendirildiği gibi, 40 lar da ilgi çekicidir. Türklerde güneş ve aya verilen önem herhalde masonlar için bir kıymet ifade eder zannındayım. Türk folklorunun zengin bir menba olduğu bir gerçektir. Mâniler, Karagözler, tekerlemeler, ma-

sal, destan, ata sözü ve bilmece-lerde mevcut semboller değerlendirilecek olursa, Türk toplumunun bilinç altının tayini mümkünleşeceği gibi, bu gibi araştırmaların masonik bir değer taşıyacağından hiç kimsenin şüphe etmeyeceğini tahmin etmekteyim. Bu gibi araştırmaların belki de muhtelif toplumlar arasında var olan müşterek semboller üzerinde de ilgiyi toplayabileceğine inanmaktayım. Kardeşlerim ilk nazarda localarda ancak semboller âlemiyle bağlantı kurduklarını zannedebilirler, ancak modern metodlarla semboller sahasında yapılacak çalışmalar, günlük hayatımızın sembollerle süslendiğini gösterecektir. Türk masonu, Türk sembollerini araştırmakla görevlidir. Bu sahada yapılacak çalışmalar iç alemimizi zenginleştiricektir.

6 — Felsefi ve sosyal araştırmalar - XX. yüzyılın ikinci yarısında toplum nizamının yenilenmesi lüzumu kat'î olarak benimsenmiştir, ayrıca felsefe açısından bazı yeniliklerin beklendiği inkâr edilemez. Duyulan huzursuzluk, artan bunalımlar, sarsılmış imanlar, yeni bir takım görüş ve fikirlerin doğum sancıları olarak değerlendirilebilir. Masonlar bu değişen âlem içinde yaşamakta, çevrelerini etkilemek için çaba sarfetmekte, çev-

resinin etkisi altında kalmaktadır. Bu önemli kaynaşmada, fikir adamı olduğu iddiasında olan mason, nereye gittiğini bizzat kendi kendine sormaktadır. Bu değişen âlemde, mason'un da değişeceğine inanmaktayım. Ancak iyice sıkı sıkıya nirengi noktalarını teşkil eden özel prensip ve kaidelerimizin belirtilmesi gerekir, ayrıca, yaşayan mason, devamlı bir değişime tâbi olduğu için, yaşantısından nelerin de yavaş yavaş değiştiğini tâyin etmek lüzum ve zarûreti doğmaktadır. Bu sahada yapılacak araştırmalar ve yayınlar hepimize rehber olacaktır. Şüphe yok ki bu nevi çalışmalar güçtür; hele, hatalı fikirlerin yayımı bir çoklarımızı bunalımlara sürükleyebilir. Ancak, önderlik ödevini yüklenen toplulukların ve kişilerin güç duruma düşecekleri, tehlikeli yollardan geçecekleri doğaldır; bu nevi rizikoları önlemek de belki mümkün değildir. Temenni etmek isterim ki, Mimar Sinan locası bu sahada uhdesine düşen ödevleri yapabilsin; başarısı mutaktan olmasa dahi, şüpheleri kısmen olsa dahi giderebilsin; karanlık yollara ışık tutsun, bunalımlı kişilere yardımcı olsun.

7 — Kişisel olgunluğun sağlanması - Masonluk, anlayabildiğim kadar, toplumda olgunluğun sağlanmasına yardımcı olan bir

harekettir. Kişi, dış âlemde durmadan didinmektedir; artan ekonomik ihtiyacını karşılamak için daima daha çok para kazanma zorunluğunu duymaktadır. Bu akımın ne kadar tehlikeli olduğu mâlûmdur. Bir an, her ferd, kendi kendine «dur» demek lüzumunu hislenmekte ve iç âlemine dönüş yolunu aramaktadır. Bu gün batıda da «meditation» üstün bir başarı, önemli bir aşama olarak değerlendirilmektedir. Masonluk, oldum olasıya bu gibi akımlar üzerine, özellikle, nefis terbiyesi bakımından, eğilmiştir, ancak, bu sahada, yani «meditation» konusunda dış âleme, pek çok söylenecek hususun var olduğu, büyük kitlelere rehberliğin yapılmasının zaruri olduğu; bir çok tatbikat kolaylıklarının dile getirilmesinin gerektiği hissedilmektedir. Relaxation usulleri, yoga hareketleri gazetelere kadar varlığını hissettirmiştir. Bu itibarla yeni çağ insanı Mason «meditation»a karşı lâkayd olamaz. Mimar Sinan locası da bu sahada önderlik ödevini ihmal etmeme zorundadır.

8 — Toplumsal kalkınma - Bir çok fikir ve düşünceler toplumun temel felsefesi olarak kendini göstermiştir. Tekrisini müteakip genç mason 3 konu üzerinde kendi kendine düşünmeye dalar; 3 konu 3 kelime ile özet-

lenmiştir: Özgürlük, Eşitlik, Sevgi. XX. yüzyılımızın ikinci yarısında bu üç kelime, eskiden olduğu gibi, geçer akçedir. Ancak, bu konular üzerinde ciddi, ölü çatışmalar, münakaşalar olmakta ve fikir ayrılıkları meydana çıkmaktadır; bu durum günlük yaşantımızın dahi etkilediği genç kuşaklarda sert tepkilere yol açmaktadır. Sosyal hareketlere ve hattâ sosyal patlamalara sebep olan konularla ciddiyetle ilgilenmemiz bir zarûrettir.

Her sosyal konu üzerinde masonun bir sözü, bir diyeceği bir katkısı vardır ve olmalıdır. Mason câmiasının, toplum yaşantısının nizamlanması hususunda ayrıca geniş tecrübesi vardır. Tatbik edegeldiğimiz bazı nizamların her yerde geçerli olduğu müşâhede edilmektedir. Mason, locada öğrendiğini dış âleme aksettirmekle ödevlidir. Loca da masonu yetiştirmekle görevlidir. Localara bu sahada ışık tutmak Mimar Sinan locasına düşer. Gelecek günlerde bu ödevin önemi devamlı olarak artacak ve devamlı olarak kardeşlerimizin aydınlatılması bir zaruret olarak karşımıza çıkacaktır. Mimar Sinan locası yalnız felsefî ve sosyal gerçekleri mason prensiplerine göre değerlendirmekle iktifa etmeyecek, mücadeleden yılmadan, yeni bir ruh, yeni bir can vermeğe çalı-

şacaktır, bunun için elinde en güçlü vasıta da gerçekleri dile getirmek olacaktır.

Sonuç olarak şunu belirtmek isterim: Toplumlar içinde mason, zinde ve çevresine etkili olma azminde bulunduğu sürece, hem uyanık hem bilgili, hem imanlı

olmak zorundadır. Mimar Sinan locası gelecekte, masonlara rehberlik edebilmek için bütün gayretini sarfetmelidir. Sesini duyurmalıdır. Araştırmacılığı ile fikir âleminde yerini tutmalıdır ve bu meyanda, geçmiş nesillerin mesajını gelecek nesillere ulaştırmalıdır.

Evren'in Sırları Nerede Saklı ?

Faruk ERENGÜL

Doğaldır ki buracıktaki düşünce ve sözlerimle Evren'in tarih boyu çözülememiş sırlarını ben çözüverip, açıklamasını da yapacak değilim. Amacım: uygarlığımızın eriştiği bilimsel vargulardan ve bulgulardan eleştireceğim birkaçına göre Evrenin sırlarının nerelerde saklı olabileceğini araştırmak ve bu gerçeği arama çabalarına sizi de katmak, bu konulara eğilmenizi, üzerinde düşünmenizi, sorunlara kendi zihninizde ve vicdanınızda cevap aramanızı sağlamaktır.

Teknik gelişmelerin son bulgularına ve Edwin Hubble'nin Mount Wilson Gözlemevi'nde yaptığı gözlemlerle, evrende bulunan madde miktarının Einstein'ın alan denklemleriyle hesabına göre çapı 70 milyar ışık yılı bulunan evren'in sonsuz küçükten sonsuz büyüğe dek uzanan her evre ve düzeyinde çözemediğimiz sırları, tarih boyu bütün filozofların, bilim adamlarının, düşünürlerin ve gerçeği arayan her insanın var gücüyle ve direnişle üzerinde durduğu bir konudur.

SONSUZ BÜYÜKLER EVRENİNDE :

Mount Palomar gözlemcilerinin saptamalarına göre bizim için «Dış Uzay» diye tanımlayabileceğimiz, iki milyar ışık yılı uzaklıktaki ga-

laksi ve yıldızların saniyede 56.000 km hızla daha da uzaklara yayılmaları neden? Yoksa başlangıçta evren çok yoğun, ufaklık sayılabilecek süper nükleer bir kitle idi de bu, merkezden dışarı kaçışlarla mı böylesine genişledi? Çok kolay bir hesap, bu hızla sürekli olarak dış uzaya kaçan yıldız ya da galaksilerin 12 milyar yıl önce bir merkezde toplanmış durumda olmaları gereğini ortaya koyar. Bu gün dahi astrofizik bilimi bunun nedenini ve gerçekleştirme gücüyle programını nereden, nasıl sağladığını açıklayabilmek için çok yetersiz kalıyor.

Evrende sürekli patlamalar oluyor, yeni yeni yıldızlar, galaksiler oluşuyor, her evresi milyarca yıl süren kırmızı devler, mavi devler, beyaz cüceler ve sonunda siyah cücelere dönüşüyorlar ve böylece maddelerindeki atomların tüm elektronlarının yitirilmesiyle sadece çekirdeklerindeki kitleleşmiş ve yoğunluğu çoğu kez yüzlerce, binlerce ton/cm³ olan ölü yıldızlar gökyüzündeki yörüngelerinde sessizce dolaşıyorlar. Sevinelim ki güneşimiz henüz beş milyar yaşında ve 4,5 milyar yıldır oldukça dengeli (stable) durumda genç bir yıldızdır. Sekiz milyar yıl sonra kırmızı deve dönüşeceği, patlamalarla parlaklığının yüzlerce kez, çapının onlarca kez daha artacağı ve birkaç yüz milyon yıl bunu sürdürdükten sonra kırmızı kabuğunu kaybedip beyaz cüce'leşeceği radioastronomi, nükleer fizik ve spektrindeki Hidrojen-helyum dönüşüm hesaplarına dayanılarak ileri sürülmektedir. İşte evren, böyle yeni doğan, genç, olgun, yaşlı, ölü, dağılıp kaybolmuş yıldızlarla dolu. Bu süreç tüm zamanları kapsıyor. Bütün bunlar belirli bir programa uygun olarak gerçekleşiyorsa bu düzenin kurucusu ve yöneticisi kim? Gereği ne, ereği ne?

Bu arada ilginç bir soru daha ortaya çıkıyor: Evren kapalı mı, açık mı? Yapılan hesaplara göre kapalı olabilmesi için intergalaktik (galaksiler arası) gazın yoğunluğu, galaksi içindeki ortalama yoğunluktan en az yüz kez fazla olması gerekmektedir ki bunun olasılık şansı yok gibidir. Kapalı olması ne demektir? Bizim evrenimizin dışında komşu evrenlerde mi var olacaktır? Fakat herhalde evrenin kapalı olduğunu savlayanlar yanılıyorlardı. Yoksa ısı birikiminden ve yükselmesinden canlı yaşam süregidebilir mi idi?

Milyonlarca galakside bulunan, pekçok milyarlarca yıldızlara uydu, yine pek çok milyarlarca gezegen üzerinde bizimkine benzer, ya da bambaşka biçimde canlıların bulunması, hatta bizden daha ileri uygarlık düzeyinde olmaları olasılığı belki kurgu bilimcilerin hayal güçlerinde canlandırabildiklerinden de daha fazla. Gözlem sınırlarımıza ve yapılan

astronomik hesaplara göre yıldız sayısının enaz 150 milyar dolaylarında olduğu kestiriliyor. Şpektr araştırmalarından bunların % 1-2 sinin canlı yaşamına elverişli olabileceği ve enaz olasılık varsayımı ile her yıldızın bir gezegeni bulunduğu kabul edilirse en azından bir milyar gezegen üzerinde canlılar bulunması gerekmektedir.

Bütün bu düşünceler çağımızın güncel bir önem kazanmış olan kurgu bilim (Science fiction) konuları gibi görünüyorsa da bir gerçeğe dayanıyor ve onu yansıtıyor olması olasılığı da olanaksız sayılmamak gerek.

Gökyüzü haritasında milyonlarca galaksi arasında ince bir şerit gibi görünen ve yüzbin ışık yılı uzunluğunda olan Samanyolu galaksimizde, güneşimiz merkezden 27.000 ışık yılı uzakta ve büyük bir plajda bulunan sayısız kum yığınları arasında bir tek kum taneciği gibi görünmektedir. Yani, evrenin bir köşesine atılmış ve orada milyonlarca yüzyıldır unutulmuş gibiyiz. Çoğu dinlerin dünyamız insanı için yaratıldığı savı çok iyimser bir dar görüşlülükten başka neyi isbatlar? O halde evrenin bir merkezi varmı? Neresi? Evren bir merkezden yönetiliyorsa, gök cisimlerinin patlamalar, çeşitli devinimleri bir merkezden programlanıyor ve sürdürülüyorsa bu nasıl oluyor?

Yörüngelerinde devinmekte olan yıldızlar, hızlarına göre uzayda her m³ te bir tane, Samanyolunda yaklaşık 100-1000 arasında bulunan hidrojen atomlarını ışık basıncı ile kendlerine çekerler, bu birikimlerden yeni patlamalar doğar, yeniden hidrojen, helyum, ışık ve ısı uzaya yayılır. Kuşkusuz bu patlamalar bir rastlantı sonucu değil bir program gereğidir. Pek çok sayıda kanıt arasından bize en yakın olanı seçelim. Örneğin, Güneşteki patlamalar olmasa, dünyamız canlılığını sürdürmek için gereken ışık, ısı ve enerjiyi nereden sağlardı? Hem de gereksinmelerine en uygun nicelik ve nitelikte. Sonsuz bir zaman süresi içinde, kontrolümüzün çok dışında süregiden bu olayların şaşmaz düzenliliğinin materyalist görüşe, yani, rastlantılara dayanan bir açıklaması kanıtlayıcı olabilir mi? Bu konunun biraz daha derinine inelim :

Kozmogoni insanoğlunun ilk bilimsel uğraşı konularından birisi olmasına rağmen, yıldızların, gezegenlerin ve onların da uydularının oluşumlarını kuramsal varsayımlardan kurtarıp kesin ve gerçek açıklamaya ulaştırabilmek için yeterince gelişmemiştir. Yine de, artık keşiflerle saptanmış bazı gerçekler yok değil. Örneğin: Atmosferimizin üst katmanlarındaki su buharı, kısa dalga boylu ultraviyole (mor ötesi)

ışınlarının fotoşimik etkileriyle ayrışarak, oksijeni, atmosferin gereksinmelerine uygun olarak nitrojen-oksijen oranını dengede tutmakta, ya da, protooksitler oluşarak dünya kabuğu ve okyanuslarda masedilip depolanmaktadır. Ayrıca, ayrışan oksijen molekülleri üst katmanlarda ozon kuşağı oluşturarak canlıları, güneşin UV ışınlarının zararlı etkilerinden korunmaktadır. Hidrojeni ise, dünyanın çekiminden kurtularak uzaya dağılmaktadır. Böylece, belki, yine belirli bir programa göre, dünya ve benzeri gezegenlerden kurtulup uzayda gerekli oranda tutulması sağlanmakta ve evrene yayılmış bu H atomları ışık basıncı yeniden kümelenmektedir. Çoğu kez güneşimizin çapından binlerce kez daha büyük nebülözler, protogalaksiler oluşmaktadır. Bu H gazı ve kozmik tozlar, kitlesi, önce yuvarlağa yakın yumrular (globül) biçiminde iken, sonra, iç bünyede H atomu patlamalarla Helyum ve ısıya dönüşmeğe başlar, merkezde ısı milyonlarca santigradı bulur, yeni bir «yıldız taslağı» (proto étoile) doğmuştur. Çekim güçleriyle yörünge ve kendi çevresinde devinim kazanır. Merkez kaç kuvvetler çevredeki yumruları dışarı savurarak diskoidal biçimler alır, fırlayan yumrular da çekim gücü ve kinetik momentler ile dengeye geldiği noktada yörüngeye girer ve kendi çevresinde dönmeğe başlar, bu da çabuklukla diskoidal biçim almağa çabalar. Böylece yeni yeni gezegen taslakları (protoplanete) oluşur. Bunlar zamanla soğumağa ve tam anlamıyla gezegenleşmeğe başlar.

Tüm zamanlar içinde böylece oluşan ve yeniden doğan çok sayıda milyarlarca gezegen taslaklarından her birinin kendine özgü özellikler kazanması, üzerinde canlı varlıkların türemesine ve gelişmesine uygun bir ortam kazanması, ya da kazanamaması, kazanmışsa erişeceği uygarlık düzeyi, ömrü, varacağı son hep alın yazısı işi oluyor. Fakat yine de bu alın yazılarının bir programa, bir düzene bağlı olması gerektiği düşüncesi bizi «Evrenin Ulu Mimarına» götürmüyor mu?

SONSUZ KÜÇÜKLER EVRENİNDE :

Makro evrene ait bunlara ve daha bunlara benzer yığınlarla sorunlara kesin bir çözüm bulamazken, mikro evren'in daha giz (sır) dolu sorunları karşısında bilim adamlarının kuramları ya da açıklamaları inandırıcı ve kanıtlayıcı olmaktan daha da uzak kalmaktadır. Genellikle birçok olayları bilimsel yollardan pek kolay çözümleriz, örneğin; bir telden elektrik akımının iletilmesini, veya bir elektromanyetik yayının havada, hatta, hava olmayan uzayda nasıl yayıldığını, ya da, beynimizden veri-

len bir hareket emrinin organlarımıza nasıl iletildiğini ve de en karmaşığı; dış âlemden gelen bir algının göz, kulak, vb organlarımızdan beyine nasıl iletildiğini, orada nasıl değerlendirilip gereken reaksiyonların gerçekleştirilmesini «Doğanın maddeye verdiği özellik» (eşyanın tabiatı) olarak yorumlar, canlıların karmaşık fizyolojik olaylarında bir de «enzimlerin katalitik görevleri ve nükleik asitlerin spesifik görevleri metabolizmanın belirli görevlerini gerçekleştirmektedir.» diye bilimsel açıklamasını da yaparız, fizik yada fizyolojik yorumların dışında filozofik araştırma ve eleştirmesine girmeyiz. Ben bu açıdan sorunlara değineceğim.

Tel veya hava, elektrik veya elektromanyetik akım atomlardan, moleküllerden ya da belirli dalga boyu ve frekanslarda partiküllerden oluşmaktadır. Atomların iç yapısını oldukça biliyoruz; artı yüklü bir çekirdek (proton) etrafında dönen elektron, foton, neutron, ikisi karışımı neutrino, negatron pozitron vb devinim halindedeler. En basiti; bir tele akım verildiğinde akımı alan atom ya da molekülün bünyesinde nasıl bir değişiklik olduğu, yanındaki atomun iç yapısını nasıl uyardığı bunun da aldığı etkiyi yanındakine nasıl geçirdiği felsefe açısından enigmatik bir durum, bir muammadır. Verilen bir etki, ya da bilgi atomun neresine alınmakta ve yanındakine nasıl verilmektedir? Bir TV yayını oluşturulan elektromanyetik partiküllerin-ki her biri madde olarak sonsuz küçüğe yaklaşan boyutlardadır- bu bilgileri saniyede 300.000 km bir hızla aktardıkları nasıl açıklanabilir? Maddede bir zekânın var olduğunu düşünmek ve kabul etmek mi gerekecektir?

Aynı şekilde, canlıların emirleri, hatta irade dışı hareketleri ve iç güdü «instenctiv» hareketleri ve de algıları beyin ve organlarla bağlantılandırıran sinir, ya da bitkilerde ve tek hücrelilerde eş fonksiyonlu olgular var. Anlatılması en kolay bir olayı izleyelim. Bir eşyadan yansıyıp gözümüze gelen bir ışığın partikülleri retina tabakasını dövmekte ve bu sırada taşıdığı bilgileri retinaya geçirmektedir. Retina, göz içinde bu bilgileri karmaşık bazı işlemlerden sonra beyine giden sinirlere aktarmaktadır. Sinir hücreleri, nöronların iç yapısı konusunda biyolojik açıdan oldukça bilgimiz var. En duyarlı ve güçlü mikroskoplarla incelediğimiz zaman hücre protoplazmasının içinde proteinli bir maddeden başka bir şey göremiyoruz. Bu madde bu bilgileri neresine almakta ve yanındaki hücreye nasıl geçirmektedir? Kuşku yokki proteinli madde bilgi kazanmakta yani zekâ dediğimiz ve bu kez fizyolojik açıdan ne olduğunu bilemediğimiz bir özelliği içermektedir. Beyine iletilen bu

bilgilerin orada yine bir takım hücrelerde değerlendirilmesi ve çok karmaşık işlemlerle zekânın en büyük gösterilerini oluşturması nasıl açıklanabilir? Beynin herhangi bir hücresindeki proteinli madde, aldığı bilgiyi ayrıca geliştiren, değiştiren, değerlendiren, gerekli reaksiyonları gerçekleştiren yetenek ve zekâyâ sahip demektir. Zeki bir proteinli madde! O halde zekâ nedir? Hücrenin içinde böyle birşey görünmüyor. Yoksa zekâ, belirli bir dalga boyu ve frekansı olan bir titreşim mi? Ya da bir enerji mi? Enerji ise, beyin, kan dolaşımı ile aldığı besin maddesini enerjiye çeviren bir reaktör yada reaktörler topluluğu mu? Titreşim ise; beyin maddelerinin içinde, gözle seçemediğimiz hücrelerinin bir köşesinde, yine mikroskopla dahi göremediğimiz alıcı verci' yayın istasyonları ve de değerlendirmeyi yapan kompüterler mi var? Yoksa zekâ böylesine maddesi olmayan bir nesne mi? Bilemiyoruz. Belki de hiç bir zaman bilemeyeceğiz. Bütün bunlara 'Tanrı'nın bir mucizesidir' deyip geçmekle kendimizi kanıtlamış hissediyormuyuz? Ya da bunu derken, hiç olmazsa, Tanrı'nın varlığını kabul ediyor olmanın verdiği huzura kavuşabiliyormuyuz? Sorular yeni, yeni soruları çağırıyor: Huzura kavuşmak ne demek? Sevmek, acımak, üzülme vb ruhsal haller ne demek? Vücudun neresindeki hangi hücrelerin, olası ki, dezoksiribonükleik asit (DNA), ya da, ribonükleik asit (RNA) moleküllerinin nasıl bir durum değişimi? Ya da, bunlar da belirli bir frekansı ve dalga boyu olan titreşimler mi? Tek yumurta ikizlerinin, birbirlerinden uzakta bile bu gibi ruhsal halleri aynı anda duymaları, onların aynı dalga boyu ve frekansta yayımlarla bağımlı olduklarının bir kanıtı olamaz mı? Yine bilimlərimizin yanıtlayamayacağı bir soru. Evrenin bir sırrı daha. Ama, bundan çok daha karmaşık olanları var.

Çapı 1 mm'nin yedidebiri (0.14 mm) olan bir dişi üreme hücresi ile çapı 1 mm'nin dörtyüzdebiri (2.6 mikron) olan bir sperma buluşmaları zaman gelişen olayları izlediğimizde aklımızın ve de gönlümüzün secdeye gelmemesi kabil mi? Kırkaltı kromozomdan oluşan her tür hücreye karşıt, yirmiüçer kromozomdan oluşan ve yarımşar insanın tüm plânını taşıyan üreme hücreleri birleştiğinde birbirlerini tamamlayarak asıllarına benzeyen yeni bir insan ortaya çıkıyor. Bunu söyleyip geçiyoruz ama, içinde yatan sırları, bilemediğimiz gerçekleri derinlemesine düşündüğümüz zaman rastlantı olaylar yerine, plânlı, programlı bir düzenin karşısında olduğumuzu hissetmek zorunluluğunu duyuyoruz. Her boşalımda yaklaşık dörtyüz milyon sayıda olan bu spermalar, tümü; kalıtım özellikleriyle, karakteriyle, fizik yapısı ile, ruh ve zekâ yapısı ile, kısaca tüm alınyazısı ile tam bir insanı oluş-

turacak şekilde nasıl çoğalıyor, nasıl başkalaşılıyor? Bunların sadece bir tanesinin yumurtacıkla buluşması rastlantıya kalmışsa, toplumların harp, kıtlık ya da normal zamanlardaki gereksinmelerine uygun olarak erkek-dişi nüfuslarının şaşmaz bir düzende dengede tutulması nasıl yorumlanacaktır? Bunu Tanrısal bir nedene bağliyacaksak, Evrende çok sayıda varolması olasılığı öngörülen sayısız gezegende bulunan canlıların bitki, hayvan, insan ve de bizim tasarlayamadığımız türden canlıların hepsinde bu düzeni nasılbir Tanrı, ne yoldan, hangi araçlarla sağlamaktadır?

İnsanoğlunun son zamanlarda gerçekleştirdiği en büyük bulgulardan birisi de yukarıda sözünü geçirdiğimiz DNA ve RNA hücre ve moleküllerdir. Hücrelerin tüm gelişmesini, birbirleriyle düzen ve ilişkilerini sağladığına olasılık verdiğimiz bu moleküllerin milyonlarcası bir arada ancak elektronik ultramikroskopla görülebilmektedir. Denilebilirki Tanrı, canlıların en büyük yaşam sırrını işte bu küçücük hücrenin içine sıkıştırıvermiştir. Canlı varlığın, kuşaktan kuşağa yaşam matrisini, program kodunu, evrim mesajını ileten, bilgi belleğini aktaran, canlı bünyenin kendi yapısı içindeki tüm sorunlarını çözümlleyen, programlayan, yöneten işte bu moleküllerdir. Hatta evrendeki tüm varlıkların aralarındaki ilişkileri de denetleyip düzenlediğine olasılık tanımamız gereği belirmektedir. Lâboratuarlarda yapılan bazı deneylerin şaşkınyaratan sonuçları ister istemez bizi bunları düşünmeğe itiyor.

Bir yassı solucana (planarya) kuvvetli bir ışık verdikten sonra hemen ardından çok kısa bir elektrik şoku uygulandığında her iki etkiye de belirli bir tepki göstermektedir. Ne gariptir; sonra, yalnız kuvvetli ışık verildiğinde solucan, ardından elektrik şokunun da geleceği sanı ve korkusu ile şoka karşı tepkiyi de göstermektedir. Daha garibi; solucan iki, ya da daha çok parçaya bölündüğünde öğrendikleri bu reaksiyonları her parça ayrı ayrı göstermektedir. Daha da garibi; bu solucanın parçaları başka bir solucana yedirildiğinde yiyen solucanlar da bu yetenekleri kazanmakta ve bu yetenekler kalıtımla sonraki kuşaklara da geçmektedir. Bu ilkel zekâ ve yeteneğin DNA ve RNA moleküllerinden doğduğu ve iletildiği kesinlikle saptanmıştır. RNA moleküllerini çözen bir eriyik verildiğinde, ya da, UV ve X ışınları yöneltildiğinde solucanların kazandıkları bu yetenekleri yitirdikleri görülmüştür.

Aynı, şekilde bir çok canlıların, özellikle mikrop, bakteri, virüs ve benzerlerinin, kendilerini yokeden DDT türü maddelere karşı bağışık-

lık kazanması ve bu bağıışıklığı gelecek kuşaklarına aktarmaları yine DNA moleküllerinin varlığı sayesinde olurlaşmaktadır.

Daha da ilginç deneyler, bizi şaşkına çeviren sonuçlara götürmüştür: U.S.A. da Cleve Baxter ve 1973 yılında İtalyada Di Guiseppe Grazini' nin deneylerinden birkaçını kısaca özetlemek isterim: Baxter, bir bitki sulandığında, kökünden yapraklarına kadar su, ya da nemin ne kadar sürede ulaşacağını araştırmak için, yapraklara elektrodlar tutturdu, yapraklardaki en küçük basınç değişimlerini de saptamak için çok duyarlı poligrafik kayıt sistemine bağladı. Titreşimler düzenle kaydedilmeğe başlandı. İlâçlı su köke yaklaştırılınca poligraf titreşimlerinde insanın korku çizelgelerine benzeyen şiddetlenmeler belirdi. Baxter hayret etti. Henüz köke ilâçlı suyu vermemişti. «Bitki korktu galiba» dedi. Daha da korkutmak için «Şunun yaprağını yakayım» diye kibrite uzanınca titreşimler çok daha arttı. «Acıdım, fenalık yapmıyayım» diye düşününce kayıtlar eski normal haline dönüştü. Beş bilim adamının denetiminde yinelenen bu deneyler sonunda, sâkin halde duran bitkiler, beş bilim adamının odaya tekrar girişlerinde korku titreşimleri gösteriyorlar, asıl deneyi yapan Baxter'in odaya girmesile de titreşimler maksimum salınımlara yükseliyordu. Demek ki; bitkiler de iyiliği, fenalığı ayırdedebiliyorlardı.

Yine bu tür deneylerde, pişirmek üzere kaynar suya atılan istakozların çıkardıkları çığlıklardan, aynı odada bulunan bitkilerin etkiledikleri, adeta çırpındıkları, etken kaldırıldığında eski hallerine dönüştükleri görüldü. Bunlar nasıl açıklanabilir?

İnsanlarda bu tür özelliklerin daha da fazla olması olasılığı haklı bir savdır. Bu yönde yapılan araştırmalar bugün daha bilimsel yollardan; psikobiyofizik, parapsikoloji ve diğer ilgili bilimlerin çok geliştirilmiş araç ve yöntemlerle çok ilginç sonuçlara uzanmaktadır. Örneğin; insanların 'Aura' denilen ışınları yayımladığı saptanmış ve hatta auraların fotoğrafları çekilmiştir. Dünyanın çeşitli lâboratuarlarında İnyushin, Kirlian, Rodriguez, Don Bosko, Prof. Kernani ve daha birçok diğerleri elde ettikleri aura fotoğraflarında kişinin o andaki ruhsal ve sağlık durumuyla değişebilen renk ve ton ayırımlarını, can çekişme halinde aura'nın zayıfladığını ve ölümle de tamamen kaybolduğunu saptamışlardır. Olasıdır ki yayımladığımız bu auralar nedeni ile alıcıları aynı frekansta çalışan, ya da telepatik yetenekleri olan kimseler uzaktan haberleşme, ya da içinden geçeni okuma olayları ile bizleri hayrete düşürmektedir. Yogacıların, Tibet rahiblerinin ve benzeri kim-

selerin bu manyetik alanı yaratma ve yönetmede gösterdikleri başarılar ötedenberi bilinen gerçeklerdir. Esrime halinde bir Yogi'nin beyin elektrosunda herkeste görülegelenlerden çok değişik ve içinden çıkılmaz karmaşıklıkta çizgiler saptanmıştır. Fakat bütün bunlar nasıl olmaktadır? Bunlarda mı DNA moleküllerinin işidir? O zaman DNA hücrelerinin evrensel düzeyde bir haberleşme sistem ve yöntemlerine sahip olduklarına inanmak gerekmiyecektir? Ayrıca, aklımıza gelen bazı sorular: Ölüm halinde aura kaybolmaktadır. Oldum olası ölüm halinde ruhun da uçup gittiğini işitir dururuz. Yoksa DNA molekülleri ile aura ve ruhun birbirleriyle bir ilişkisi mi var? Birbirlerini tamamlayan nesnelermidir? Yoksa hepsi aynı şeymidir? Konunun daha derinine inelim.

Hücrelerin birbirleriyle nasıl haberleştiğini saptamak için son zamanlarda çok ilginç deneylere girişildi. Fransız profesörü Marcel Bessis laser ışını ile bir hücrenin canlılığını yokettiğinde, yanındaki diğer hücreler ona saldırıyorlardı. Sanki ölü hücreden bir «ölü kokusu» çevreye yayılıyordu. Sovyet Tıp Akademisinde üç profesör; Kasnachev, Schourin ve biyolojist Ludmilla Pavlovna Michailova, sağlam hücrelerin aralarında UV ışını frekanslarında bir ışın yayımlayarak haberleştiklerini kesinlikle saptadılar. Sağlam hücreler bir cam kap içine konuldu. Bitişindeki bir cam kaba da hastalıklı hücreler yerleştirildi. Aralarında UV ışınlarını geçirmeyen bir engel varken sağlam hücrelerde hiçbir tepki görünmüyor ve hastalığa yakalanmıyorlardı. Fakat, araya UV ışınlarını geçiren kuvartz bir bölme konunca sağlam hücrelerde de aynı hastalık belirtileri görünmeğe başlıyordu. Ayrıca, yaptıkları duyarlı ölçmelerde hücreye virüs sokulduğunda hücrenin yayımladığı UV nin şiddeti artıyor, bunu izleyen sessiz enfeksiyon evresinde UV şiddeti normalin altına düşüyordu. Virüs, hücrenin genlerini, yani kalıtsal programını ele geçirince bir UV parlaması oluyor ve hücre ölünce de artık UV yayını kesiliyordu. Evet olayın biofizik sorunu çözülmüş gibiydi. Fakat bunları okuduktan sonra benim kendi kendime sorularım başlıyordu: Her hücrenin ayrı bir aurası mı vardı? Ve, örneğin bir insanın aura'sı tüm hücrelerinin auraları toplamından mı oluşuyordu? Bu, olanaksız görünüyordu bana. UV ışınlarının dalga boyu 0.4 - 0.01 mikron, frekansı 75×10^{10} - 30×10^{18} yani saniyede otuz milyar kere milyar olarak kesinlikle biliniyordu. Oysa ki aura'nın bu tür bir özelliği ve karakteristikleri saptanamamıştı. Aynı olsaydı saptanması çok kolaydı. Demek ki aura başka bir şeydi, ruh gibi bir şey. Bu UV ışınları sadece hücrelerin içinde genlere verleştirilmiş bir ufa-

cık sistemden yayımlanan haberleşme dalgaları idi. Herşeye rağmen y:ne evrenin büyük bir sırrı idi bu. Milimetrenin milyonlarda biri büyüklüğünde bir gene yerleştirilmiş elektromanyetik bir sistem hem yayım yapıyor hem de aldığı yayınları değerlendirerek büyük bir düzenin içindeki hücrenin kişisel görevlerini sürdürüyordu. Öylesine ki, örneğin insanda, toplumun dışı ve eikek nüfuslarını gereksinmelere göre dengede tutmak için yumurtacığa girecek spermanın hangisi olacağını 400 milyon sperma içinden özellikle seçebiliyor ve ona bu görevini evrimsel bir program içinde yürütme olanağı sağlıyordu.

RUHUN VARLIĞINI BİLİMSEL YOLLARDAN KANITLAYABİLİRMIYIZ?

Madde ve ruh konulu bir konuşmamda «ruhun bir fizik tanımlaması yapılabilse ne olurdu» diye düşündüğümü belirtmiş ve yıllardır zihni mi kurcalayan bir soruyu öne atmıştım. Tekniğin günden güne ilerlemesi ile dalga boyu mm nin milyar kere milyarda biri uzunluğunda ya da frekansı 3×10^{29} yani bir saniyede 300 milyar kere milyar titreşimi olan laser ışınları bulundu. (Duyarlı bir insan kulağının 20.000 den öteye frekansları işitmez olduğunu ansıyalım.) Laser ışınlarının, röntgen, UV, X, Gamma vb. ışınlarından çok daha şaşırtıcı özellikleri olduğu günden güne gelişen uygulama alanlarında ortaya çıkıyor. Uyarılmış ışımaya yoluyla ışığın şiddetlendirilmesiyle oluşan LASER ile dalga boylarında sıfırdan sonra bu kadar çok sıfırlı küçük boyutlar, ve bu kadar çok sıfırlı büyük titreşim sayılarına erişildi. Mikrofizik, astrofizik, psikobiofizik gibi fiziğin yeni dallarında araştırılan ve yürütülen yeni yöntemlerle yakın ya da uzak bir gelecekte bu sıfırların daha da artacağı ışınlar bulunamayacağını kim söyleyebilir? Dalga boyları, enerji ve gravitasyon değer boyutları sonsuz küçüklere, titreşim sayısı sonsuz büyüklere giderken insanoğlu bu uzanımların neresine kadar bulgularını sürdürecektir ve bu uzanımların limiti olan sırma erişebilecek mi?

Önceki konuşmamda; Frekansın sonsuz, dalga boyunun sıfır olduğu limit durumunda hız denkleminin yayılma hızını belirsiz, ya da sonsuz kıldığını belirtmiş ve ruhun; bu limitlerde bir nesne mi olduğu sorusunu ortaya atıp, eleştirmiştim. Şimdi de kendi kendime soruyorum? Acaba aura'nın da bu uzanımlar arasında yeri var mı? Ve neresi? Bu soruyla, güncel bazı laboratuvar deneyleri sonuçları arasında bağ kurarak, bir yeri olabileceği düşüncesine aklım takıldı. Deney sonuçları çok ilginçti: Laboratuvarında çok duyarlı ve her türlü dış etkenlerin etkisin-

den koruncalı bir sistemde, bir noktadan, bir telin üzerine düşürülen su damlalarını, bir insanın sisteme yaklaşması sırasında, yayımladığı aura manyetik alanının etkisile telin tam ortasına düşemez olmuş, insanın uzaklaşmasıyla tekrar tam ortasına düşmeğe başlamıştır. Demek ki aura'nın bir manyetik alanı bir gücü; dolayısıyla laser ışını partikülleri gibi bir tür partiküllerin enerjisine sahip, o halde, kendine özgü dalga boyu ve frekansı da olmak gerek. Ama yeri bu uzanımların neresinde? Kimbilir yakın ya da uzak bir gelecekte, daha gelişmiş yöntem ve araçlarla yapılacak psikobiyofizik araştırmalarla bunları da bilebileceğiz. Bu araştırmalar, «Tanrıyı, bilimsel yoldan araştırmak» mı demek olacaktır? Bilemiyorum. Fakat felsefe açısından cevabını veremeyeceğimiz pek çok soru her zaman ufuklarımızı dolduracaktır.

Deist, Theist, ya da inkâr ediyor görünseler dahi, ate'ler, anlayış ve tanımlamalarında farklar olmasına rağmen, Tanrı'nın varlığını içlerinde duyarlar sanırım. Belki Tanrı kendi varlığını DNA molekülleri içinde insana, varoluşu ile birlikte yerleştirmektedir. Olayların görünüşüne dayanarak «Nasıl bir Tanrı canlı, cansız bütün varlıkları sürekli olarak etki ve kontrolü altında tutabilir?» diye inancı azaltıcı yargılara varan kimseler ya da düşünürler, hatta bilim adamları, materyalist düşüncelere kapılabilirler. Bunun aslını, doğrusunu bilmemiz olanaksız. Belki gerçekten Tanrı inancı, insanın aklından ruha, ruhtan Tanrılara, Tanrılardan tek Tanrıya ve sonunda da tek Tanrıdan tekrar akıla dönen bir süreci izledi. Fakat, maddenin Tanrı'ya olan özlemiyle kaderinin çizildiğini hissetmemeğe olanak var mı? Tarih boyu birbirleriyle hiçbir ilişkileri olmadan, yeryüzünün apayrı bölgelerinde yaşayan insanların hepsinde doğuştan bir «Tanrı'nın İnancı» olduğu saptanmıştır. Bakara süresinde bu inancın, varoluşumuzla birlikte içimizde bulunduğu bildiriliyor. Günümüzün, Din ve Allah'ın var olmadığı öğretisi ile yetiştirilen toplumlarında dahi gerçeği arayan insanlar» Tanrı'nın varolduğuna inanma gereğini duymuşlardır. Örneğin; 5 Mayıs 1945 te Mauthausen toplama kampında Nazilerin işkencelerinden kurtulma umudunu yitirmiş kişiler arasında bulunan Ukraynalı bir tutsak. Amerikan cipleri kampın kapısına dayandıklarında olanca sesiyle haykırıyor : «Tanrıya şükürler olsun.» Bu Ukraynalı esir Rusya'da dine karşı savaşın en önemli, en sorumlu kişilerinden biridir. Bir örnek daha: tam ate eğitimi gören Stalin'in kızı Svetlana, batıya kaçışında «kiliseye inanmıyorum, ama, pek çok olaylar Tanrı'nın varlığını bana hissettirdi» demiştir. Bunda da maddeden, akıldan tekrar Tanrıya dönüşün belirtisi var. Belki de madde, ruh, akıl, Tanrı hepsi aynı nesne. Bütün

sorun bu nesnenin adını koymağa gelip dayanıyor. Tarih boyu tüm felsefelerin çözüp anlayamadığı nokta da bu zaten. Kuşkusuz en doğru çözüm; içtenlikle inanmak koşuluyla kişi hangi adı benimsemiş ise onu doğru kabul etmek ve bir başkası diğer bir adı benimsememişse onu kınamamak, onu da saygıya değer bulabilmektir.

Sevme, üzülmeye ve benzeri olayların içerdiği sırların psikobiofizik oluşumları üzerinde yapılan araştırmalar; kan pompası olmaktan başkaca bir özelliğini göremediğimiz kalbimize bu görevleri yüklemekle sorunların çözülemeyeceğini artık anlamış olmamızla önemini arttırmıştır. İnsanlara vergi, olası ki diğer canlılarda; hayvan, bitki ya da bilemediğimiz başka türlerinde de bulunan bu yetenekler yine DNA molekülleri içinde saklı mucizelerden olmak gerek. Bu konunun daha da derinine inelim :

Yeryüzünde yaşamın doğuşu için yapılan bilimsel ya da dinsel varsayımlar içinde, bir çok sorulara kesin ve kanıtlayıcı yanıt verememesine rağmen, en geçerlisi Darwin'inkidir. Buna göre yeryüzü ortamının kimyasal ve fiziksel koşullarının elverişli düştüğü bir sırada inorganik maddelerden amino asitler ve nükleik asitler oluşmasına, bunların polimerlerinin polimoleküler sistemlere dönüşmesine olanak sağladığını, bunu izleyen uzun bir evrim sonunda bu gün yaşayan bitki, hayvan ve insanlara erişildiğini kabul edelim. Zaten orta öğretim sıralarında bunu böyle bilmeyenlere sınıf geçirtmemişlerdi. Fakat ben daima düşünmüşümdür ki «Tanrısal bir programlamayı da birlikte kabul etmeden, ilk kez ortaya çıkan bu organik maddenin belirli (déterminé) ve erekli bir yaşama geçebilme olanağı bulunabilir miydi? Bu arada ekleyivermekte yarar görürüm: 1907 yılında İsveçli bilgin Svante Arrhenius'un dünyamıza canlı hayatın diğer canlı gezegenlerden kozmik tozlar ya da meteoritler aracılığı ile getirilen mikro organizmalarla başladığı savı da, yine o gelen mikr-organizmanın nasıl oluştuğu sorununa dönüşmekle asıl soruna bir çözüm getirmiyor. Diyelim ki, fiziksel ve kimyasal koşullar cansız maddelerden böyle bir canlı maddeye geçiş sağladı. Olabilir. Nitekim, son zamanlarda bir çok laboratuarlarda bu gerçekleştirildi. Örneğin: Stanley Miller (USA) pek çok sayıda deneme sonunda metan, H₂, amonyak ve subuharı karışımlarını çeşitli elektrik deşarjlarla etkinleştirerek Glisin, alanin, vb amino asitler yani organik maddeler elde etti.

1 — Kendi kendine ve derhal türünü sürdürme (nev'in bekası) auto conservation) bilincine erişecek,

- 2 — Kendini dış etkenlerden korumağa yarayacak yetenekler oluşuracak,
- 3 — Beslenme, sindirim vb. fonksiyonlar peyda olacak,
- 4 — Termodinamik zorunluluk olarak «entropi» dengesi kuracak, dış dünya ile ısı, enerji alış verişi yapacak,
- 5 — Benzerlerini çoğaltmak (auto reproduction) ve de başka tür hücreler yaratmayı becerecek,
- 6 — Bu yeni benzerleri kendilerini beğenmeyerek başkalaşım çareleri arayacaklar ve de bulacaklar. Suda tek hücreli olarak oluşmuşken başkalaşa başkalaşa karaya çıkarak dev hayvanlara, havaya göz dikerek binbir çeşit uçucu yaratıklara dönüşecekler,
- 7 — Sonunda insan biçimine ve bilincine erişecekler. Ve, kimbilir binlerce ya da milyonlarca yıl sonra daha nelere dönüşmek isteyecekler, belki de zorunda kalacaklar.

O halde cansız maddeden türeyen bu organik maddenin «akıllı» olması gereği tartışılabilir mi? Bu zekâyı nereden aldı dersiniz? Yoksa o oluşum sırasında gizli bir el, yarattığı mikroskopik canlı maddenin içine bir gen, ve onun da içine o günden bu güne dek ve de bu günden bilemeyeceğimiz sürelerle dek uygulayacağı kusursuz ve şaşmaz bir evrim programı da mı yerleştirdi?

İşte Evrenin büyük sırrı.

Bu konunun daha da derinine inelim: Lâboratuvarlarda Miller, Pavlovskaja, Passynski gibi bioşimi bilginleri de abiojen maddelerden amino asit, albüminoidleri, nükleodid ve poliglükosid polimerleri elde ettiler. Fakağ denedikleri her türlü koşullarda disimetrik (sağel-solel gibi) moleküller oluşuyordu. Bunlar da çabuk ve kolay bozularak yok oluyorlardı. Oysa ki canlı varlıkların molekülleri asimetric (simetrisiz) dir. F. Jepp; «Stereoşimi ve canlılık» adı ile yayımladığı bir sunu'da (makale) bu asimetricinin yalnız canlılara özgü bir özellik olduğunu ve «yaşam gücünün» (force vitale) kriteri olduğunu ortaya attı. Terentiev ve Klâbounowsky en güncel lâboratuvar denemelerinde polarize sirküler mor ötesi ışınları etkisile asimetric sentezler de gerçekleştirebildi, fakat yine yaşam gücünden yoksun oluyorlardı. Yapılan en son deneylerden alınan bir sonuç konumuz için çok ilginçtir : Stanley, bir nükleik asit-protein karışımından oluşan nükleoprotein kimyasal kristalini tütün yaprağının canlı bir hücresine yerleştirdi. Şaşılacak bir olay belirdi. Bu kimyasal madde kendine benzer maddeler çoğaltıyordu, yani autoreproduction yeteneği kazanmıştı. Buna

«tütün mozaik virüsü» adı verildi. Biçimi mozayığe benziyordu. Beyaz mozaik proteinlerinin diplerinde siyah RNA zinciri görölüyordu. İnsan oğlu bunu da başarmıştı; pek ilkel de olsa cansız (abiojen) kimyasal bir madde biosentez evre yaratıyor ve yeni benzerlerini oluşturuyordu. Fakat herşeye rağmen bu, yine, ancak canlı bir hücrenin içinde olabiliyordu. Ne olursa olsun, deneyle gerçekleştirebildiğimiz, fakat açıklamasından aciz kaldığımız bir olaydı bu: Cansız bir madde canlanıyor ve çoğalıyordu. Belki ileride kanserin oluşum nedenlerini yanıtlayacak ve önlenmesine yarayabilecek bir bulgu olarak üzerine yönelinmesi gereken bu konuyu belleğimizde saklıyalım, ve bir de işaret edelim ki yeryüzünde canlı yaşamın nasıl başladığı kuramı, okyanuslarda ve de atmosferde bulunan nitrit ve karbonlu bileşiklerin, örneğin metan gazının o evrede, henüz atmosferde güneşin UV ışınlarının etkilerini önleyecek ozo katmanı (tabakası) olmadığından, polarize sirküler UV yıldırımlarının katalizörlüğü ile böyle virütik canlılara (Coacervats damlacıklarına) dönüştüğü ve ardından enzim proteinlerin ve nükleik asitlerin yardımı ile biosentezler yaparak daha karmaşık (kompleks) sistemler ve kendine özgü, spesifik, görevler kazanması ile deneylere dayanan bir varsayıma (hipoteze) erişmiş olabilir. Yalnız bilelim ki bununla Evren'in bir sırrı çözülmüş olmuyor, hatta sırrı gördüğümüzü bile söyleyemeyiz. Ancak, ancak sırrı örten tülleri araladık. Gördüğümüz şey; yine tülde sırdelileri, yeni yeni, kat, kat...

Yine, her zaman aklımın takıldığı bir sorun var: Lavoisier'nin «Evrende hiçbir şey kaybolmaz ve yeniden meydana gelmez» varsayımını yanıtlan bir sav bugünedek ortaya atılmadı. Evrendeki patlamalar sonucu Hidrojenin helyuma dönüşmesi sırasında yayılan ısı ve ışığın ton başına 8 kg madde yitimine neden olduğu savı da, gerek ışığın ve gerekse ısının maddesel parçacıklardan (partiküllerden) oluştuğunu Max Planck'ın Quant teorisi ile isbatlamasından sonra çoktan geçersizleşmiştir. Fakat burada garip bir soru aklıma geliyor: Dünyamızda bitki ve hayvan her tür canlılar, sanki insan amaç yapı imiş gibi sürekli olarak insana dönüşmektedir. İnsanın var olması organik maddelerle beslenmesi ile olanak bulur. İnsanın yeryüzüne ilk çıkışından İsadan sonra 1500 yıllarınadək 550 milyonu bulan insan nüfusu 1500 yıllarından bu yana, binlerce kez daha kısa bir sürede, yaklaşık yedi defa arttı, 30 yıl sonra daha iki kat artacağı hesaplanıyor. Ya binlerce, milyonlarca yüzyıl sonra ne olacak? Tüm canlıların insana dönüşeceği bir zaman limiti olmak gerekmiyecek mi? Bu kez in-

sanın kendisinin neye dönüşmek zorunda kalacağı sorusu ortaya çıkmıyor mu? DNA molekülleri yeni yeni yetenekler mi oluşturmağa başlayacak? Ya da insanın yapısını, devrinin gereksinmelerine göre küçülterek, beslenme ve barınma sorununu da küçültmeğe mi çalışacaktır? Ya da, inorganik maddelerle ve onların çeşitli sentez ve başkalaşımmlarile yetinecek duruma mı geleceğiz? Ya da güneş enerjisi ile yaşamamızı sürdürme olanağı mı kazanacağız? Yada beslenmeğe gereksinme göstermeyen yaratıklara mı dönüşeceğiz? Ya da başka gezegenlere göç mü edeceğiz?

Yalnız; bu günkü teknolojik düzey ve genel olanaklarımıza göre bu göç nasıl gerçekleşecektir? Kısa ve kolay bir hesap yapalım: Güneş sistemimize en yakın yıldızlar. Arcturus, Proxima Centauri, Sirius bizden yaklaşık olarak 1-2 parsec uzakta bulunuyor. (1 parsec, 3.26 ışık yılı, yani 32 bin milyar km) Fakat bu yıldızların, astrospektroskopik araştırmalarından, canlılar için elverişsizliği kesinlikle saptandığından, 1 parsec daha yarıçapı geniş bir uzay küresine açılalım. Ve bu arada unutmayalım ki evrenin yarıçapı milyarlarca parsectir. 15 ışık yılı ötede Epsilon Eridan, Epsilon Balina, Epsilon İndien yıldızlarının gezegenlerinin canlı yaşama elverişli olabileceği umuluyor. İnsanoğlunun bugün erişebildiği en yüksek hız saatte 40.000 km ile bu yolun 600.000 yılda geçilebileceği kolayca bulunur. Bu geçişi gerçekleştirebilmek için uygarlığımız ve teknik gelişmelerimiz bu süreyi ne kadar zamanda, ne kadara kadar kısaltabilecektir? Bu arada belirtmek yerinde olur ki : Güneş sisteminde canlı yaşam olamayacağı saptandığından UFO (Unidentified flying object) yani, «ne idiği bilinmeyen uçan nesnelere» adı altında toplayabileceğimiz Uçan daire, Tanrıların arabaları ve benzeri nesnelere ancak en yakınımızda olan bu 15 ışık yılı uzaklıktaki gezegenlerden gelişmesi olasılığı bulunabilir. Bura canlılarının da hiç olmazsa bizimki kadar gelişmiş bir uygarlık düzeyi olsaydı, gönderdiğimiz radyo sinyallerine yanıt vermeleri gerekirdi. Bunu yapamadıktan sonra kendilerinin dünyamıza gelebilmelerini ancak fantezist romancılar düşünebilir. Son zamanlarda çok gelişen radyoastronomi yöntemleri ve radyo teleskoplarla kaydedilen ve doğal olmadığı belirlenen düzenli radyo sinyallerinin çok daha uzaklardan geldiği saptanmıştır. Işık hızı ile dahi buralara ulaşılması uzun yıllar alacaktır. Bunu olanaksızlaştıran çok sayıda zorluklar dışında bir de pek yadırganacak bir durum ortaya çıkacaktır: Einstein'ın bağımlılık teorisine dayanarak yapılan hesaplara göre, maddemizi sıfıra indirgemeyi becererek (örneğin ışınlanarak) ışık hızı ile uzayda yol-

culuk edip bu üç yıldızdan birine gidip, hiç kalmadan dünyamıza dönssek 30 yıl yaşlanmış olan yolcumuz dünyayı yaklaşık üç milyon yıl yaşlanmış bulacaktır ve kuşkusuz ki şaşkına dönecektir. Her an devinim halinde olan bir foton'un kendisi için zaman akışı olmayacaktır.

Bunu zaman bağımlılık denkleminde ($t_v = t_0 \sqrt{1 - \frac{v^2}{c^2}}$) ışık hızı

ile hareket edebilen bir madde için $v = c$ konduğu zaman $t_v = 0$ çıkması ile kesinlikle görebiliriz. O zaman ilginç bir soru akla geliyor. Acaba bu hızların üstünde nesnelere için (örneğin Tanrısal haberleşme, ruh, hayal gücü gibi) zaman akışı olmadığı gibi ışık hızından da yüksek olduğu için bizim bildiğimiz zamanın gerisine gidip de olmalıdır. Tanrının tüm zamanları her an kapsadığı inançlarımızın temellerinden biridir. Ruhumuzun da bedenimizden ayrıldıktan sonra yani bağımsızlığını kazandıktan sonra bu olanaklara kavuşacağı ve arzuladığı her an evrenin herhangi bir yerinde yüzyıllar öncesine, ya da, dilerse, sonrasına gidebileceği sorusu akla geliyor. Samanyolu ya da diğer bulutsuların, gökadalardan, (galaksi) gezegenlerinden ziyaretçi beklemenin ya da oralara insan ulaştırmanın olanaksızlığına, ışıkla haberleşmenin çok güçlüğüne ve de radyoastronomi yöntemleriyle işaretleşmenin güçlüğüne karşı oradaki canlılarla, akıllı varlıklarla ruhsal ilişki kurmak belki de düşünülebilecek ve gerçekleştirilebilecek tek yol, tek çare olacaktır. Dileyelim ve umalım ki; insanoğlunun evrim sürecinin belirli bir düzeyinde bu olanağa kavuşacağı da DNA hücrelerinin içerdiği yaşam koduna işlenmiş olsun ve DNA molekülleri gerçekten evrensel haberleşme ve olaylara yön verme yeteneğinde olsunlar, Tanrısal bir plânlama ile evrimlerini sürdürüyorlarsa günü gelince bu sorunlara da bir çıkış yolu bulsunlar.

Bütün bu karmaşık sorunlar arasında daha da karmaşık olanları akla geliyor: Ruhun ölmezliğine dinimizin emrettiği üzere inanıyoruz. Çok ileriki yüzyıllarda bu kadar çok çoğalacak insana yetebilmesi için Tanrı nasıl bir düzen düşündü? Ölmüş bedenlerden çıkan ruhların yeni bedenlerde tekrar kullanılması (réincarnation) yetersiz olacağına göre; ya, yeni canlının oluşumu sırasında süre giden biosimik reaksiyonlar sırasında, ruh da yeniden doğuyor ki, bu takdirde ruh, belirli bir frekans ve dalga boyunda bir titreşim özelliğinde bir nesne ise, acaba, «yeniden hiç bir şey meydana gelmez» diyen Lavoisier kanunu geçerliliğini mi yitirecektir, ya da, başka canlı gezegenlerden, belki

ömrünü tüketmiş olanlardan yeni yeni ruhların dünyamıza gönderilmesi mi gerekecektir? Sonra, kıyamet gününde tüm evrenin, tüm zamanlarının gelmiş geçmiş ruhları nerede, ne zaman nasıl toplanacaktır? Bunların sembolik anlamlarının güzelliğine ve yararlılığına hayran olmamak elde değil. Bu karmaşık konuyu burada kesmeyi uygun görüyorum. Zaten Peygamberimize de «ruh nedir?» sorusuna karşı «âyeti kerîme» açıklanmış (nâzil olmuş) ve «Ruhtan haber verme» emri buyurulmuştur. Daha hayatın ne olduğunu bilemezken ölümü ve hele sonrasını, ruhların, sırlarını bilmek insanoğlunun bilimlerinin çok ötesinde kalmaktadır.

CANSIZ MADDE GERÇEKTEN CANSIZMIDIR?

Canlı sonsuz küçükler böyle akıl almaz özellik ve yetenekleriyle bizi şaşkına çevirirken, cansız zannettiğimiz maddelerin sonsuz küçükleri içinde ne mucizeler sürüp gitmektedir? Bir de bunlara göz atalım: Bu arada «cansız sandığımız maddelerin» deyimini kullandım. Bir madde kimyasal reaksiyonlar olmazsa, çoğalmazsa, dış koşullara uyum yoksa, enerji alış veriş yeri almazsa «hayat yoktur» deriz. Yoksa var mıdır? Bize mi öyle gelir? Burada da evrenin dördüncü boyutu, yani zamanın çok bağıncalı (relatif) olması yanılmamıza neden olamaz mı? Bir taş parçası alalım. Türüne göre ömrü binlerce ya da milyonlarca yıl olabilir. Bu taşın, yaşam öyküsü birkaç yılda bir dönüş yapan bir gramofon plâğına doldurulmuşa benzetilse, bizler, yüzyılı zor bulan ömrümüz içinde bu plâk kaydında neler olduğunu farkedemeyiz. Aynı şekilde bu taş parçası için de bizim yaşam öykümüzün plâğının tümü sadece çok kısa bir an sürer, o da bizim yaşam öykümüzün ayrıntılarını farkedemez. Aynı şeyler Tüm Evren için de söylenebilir. Burada taşın ya da evrenin «ayırדתme bilinci» olup olmadığı tartışması olanaksız ve yararsızdır. Yalnız, artık, bilimin eriştiği bugünkü düzeyde cansız madde kavramı, tanımlanması için özellik ve niteliklerinin sınımdan çok farklı olduğunun saptanması ile anlam değiştirmiştir.

Demokrites'in yaklaşık 2400 yıl öncesi, maddelerin bölünmez en küçük parçaları olan atomlardan oluştuğunu söylediğinden bu yana, özellikle son yüzyılda, çekirdek fiziği üzerinde büyük bulgular oldu. Yunanca «Bölünemez» anlamına gelen atom; maddenin salt bir birimi değil, içinde, akıl almaz bir sürü olayların sürüp gittiği ve çok çeşitli parçacıklarının ışık hızına yakın, uyarıldığı zaman da ışık hızında devrim halinde olduğu, parçacıklarının anlaşılması nedenlerle yok olup

yeniden türediği ve de isterlerse birbirlerine dönüşebildikleri bir âlemde.

Burada atomla ilgili, kitaplar dolduracak bilgilere hiç değinmeden geçeceğim, yalnız, yine insanın aklını kurcalayan bazı sır dolu özelliklerinden söz edeceğim.

Dengeli atomlarla birçok bilgin araştırma yaparken, bir de dengesi çabuk bozulan «metastable» parçacıkların varlığı ile karşılaştılar. Bunlar 2 tür oluyordu :

1 — Mesonic, ya da kısaca «mesic» (mésique); yani pozitronium. Bu metastable atomları Japon bilgini Yukawa, kozmik ışınları incelerken buldu. Bunlar; bir çekirdek ve elektron yerine, yarıçapı yüzlerce kez daha küçük bir yörüngede devinen bir mezon'dan oluşur, yapılan hesaplara göre kitlesi sıfıra eşit kabul edilebilir ve saniyenin on milyarda biri kadar kısa bir süre varlığını sürdürür.

Daha sonra bulunan hyperon ve antihyperonların varoluş süresi ise saniyenin yüz trilyonda biri kadardır.

2 — Karşıt madde (anti matière). Aynadaki görüntünün maddesi gibi bir şey. Bunlarda bildiğimiz artı yüklü bir çekirdek yerine eksi elektrik yüklü bir çekirdek (anti proton) var. Ayrıca elektronları da eksi yerine artı elektrik yüklü (pozitron). Örneğin hidrojenin bir protonu bir elektronu yerine hidrojenin karşıt maddesinde ters elektrik yüklüsü, yani antiproton ve pozitron bulunuyor. Böyle ters işaretli elektrik yükü ve manyetik momenti olan antipartiküllerin antiprotonları ilk kez 1956 yılında bulundu, böylece, her maddenin bir karşıt maddesi olduğu ortaya çıktı. Karşıt maddenin enerji düzeyi ve spektr (tayf) çizgileri kendi maddesinininkinin tıpatıp aynı idi. Fermi, Rutherford, Yang, Li, Vigier, Fataliev, Bohr, Yukawa, Heisenberg, Bachelard gibi tanınmış tane fizikçileri ve daha bir çokları araştırmalarının sonunda bir gerçeğe ulaştılar : Evrende kaba madde yerine diyalektik madde olmalıydı. Tane içinde protonla nötron arasında nitelik değişimleri sürüp gidiyordu. Bu değişimler, maddenin varoluşu ile yokoluşunun birbirini izleyen evrelerinden başka neydi? Nesnel sandığımız madde, gerçekte öznel, biz onu öyle görüyorduk, fakat kendisi «salt kendisi» olamıyordu ki. Örneğin; atom yapısında elektron görüleliyordu ancak elektron fotonla aydınlatılınca yani uyarılınca görünüyordu, fakat bu kez yerinden oynamış, yörüngesinden kaymış oluyordu. Gelecekte psiyoni yöntemleriyle belki uyarmağa gerek kalmadan elektron-

ları da görebileceğiz, belki de evrenin çözülemeyen sırlarından biri olarak kalacak, şimdiden kestiremiyoruz.

Cansız sandığımız maddenin en ufak birimleri ve bunların da parçacıkları-ki, 25 yıl önce bu parçacıkların bildiğimiz sayısı 4 iken, bugün; elektron, proton, nötron, pozitron, negatron, foton, nötrino, antinötrino, meson, hyperon, karşıt madde, bunların pi, mü, K, minüs, plus, zero, vb. değişik 30 tanesini tanıyor ve adını sayabiliyoruz, - sürekli olarak değişim ve dönüşüm, varoluş ve yokoluşlarla sırrına erişilmez çelişkiler içinde bulunuyordu. Elimizde kesin diye kabul edebileceğimiz ne kalıyordu? Hatta, yüzyıllar boyu en güvendiğimiz gerçek olarak bildiğimiz ve uygarlığımızın temel taşlarından biri olan matematik bile nesnel gerçeğe dayanmıyordu, ancak görüntüyle uğraşıyordu. Örneğin, bir Riemann ya da Lobatchewsky çıkıyor, Euclides geometrisinin evrensel geçersizliğinin olasızlığını kesinlikle isbatlıyordu. Sanki, kendi koydukları geometriler evrensel geçerlimi idi? Onlar da ancak uygulandıkları alanların kendine özgü ayrıcalıklarına dayanıyor ve o alanlar için geçerli oluyordu.

Konumuza dönelim. Neopozitivistler bu metastable atomların meson, hyperon ya da karşıt maddelerine «madde altı varlık» diyorlar ve konuyu matematikçilere ya da atom bombası yapımcılarına bırakıyorlardı. Ama benim içgüdü ile sezindiğim bir kuşku var : Bu konuda son sözü metafizikçiler mi, tane fizikçileri mi, ya da, bugün en uygar ülke araştırmacıları tarafından elyazmasına geçirilmiş çalışmalarına pahasına bakmadan ele geçirilmeğe çalışılan eski simyacıların bu günkü izdaşları mı söyler bilemiyorum ama bu «madde altı varlıklarda» belki de aslında «madde üstü» dememiz gereken nitelikler vardır ve olasıdır ki, evrende maddenin düzenini bunlar sağlıyor ve sürdürüyor. Zaten en büyük sırlar, varoluş-yokoluş arasındaki kritik nokta ve anlara gizlenmiyor mu? Nitekim, son bulguları yayımlayan teknik bir dergide «Foton Füzesi» başlıklı bir yazıda yıldızlar ve galaksiler arası yolculuklar için tasarlanan «foton füzesi» ile ilgili fikir yapısını çok kısa şöyle özetleyebilirim: «Manyetik şişe» (magnetic bottle) adı verilen bir manyetik alanda, madde ve karşıt maddesi elemanlarının yeterince etkin bir yoğunlukta uyarılıp çarpıştırılması sonucunda oluşan foton demeti, manyetik şişenin ağzından dışarı fırlarken sağlıklıca geri tepme, füzeye ışık hızına yakın bir hız sağlar. Demek ki bu «madde altı varlık» sanılan parçacıklar sayesinde, çok uzak olmayan bir gelecekte, dünyamızdan aya üç dakika içinde gidip gelebilecek füzelerimiz olacak.

Yine çok ilginç ve çok güncel bir bulguya dikkatinizi çekmek isterim: 1974 Kasım ayı içinde, Amerikada iki ayrı araştırma laboratuvarında birden, Stanford ve Brookhaven'de son yılların en önemli bulgularından birisi gerçekleştirildi. 30 milyar volt geriliminde, protonların bombardımanı sırasında, atomun yapısında bugüne dek bilinmeyen ve atomun bünye yapısında çözümlenemeyen çeşitli sorunları aydınlatacağı umulan yeni bir parçacığın varlığını ortaya çıkardılar. Olayın ilginç bir yönü de bu parçacığa «Psi» adını vermiş olmalarıdır. Bildiğiniz gibi bütün dünya dillerinde «Psi» sözcüğü «Ruh» anlamına gelir. Yoksa bu ismi koyanlar, maddenin ruhuna erişme yolunda oldukları kanısına mı kapıldılar? Atomun yapısında daha ne sırlar gizli bilemiyoruz. Bilimin diyalektik özelliği; bilinmeyenler sınırında çaba göstermesi ve böylece varlığını sürdürmesidir. Aslında, ancak, olayların birbirleriyle ilişkilerinin değişmez sanılan kurallarını araştıran ve gerçeğin sadece edebiyatını yaptığını söyleyebileceğim bilim, gerçeği içermekten aciz kalmakta ve iyi düşünülürse olayların «niçin»'ine girmeden «nasıl» ile uğraşmaktadır. Oysaki asıl sır «niçin»lerin gerisinde saklı. Doğaldır ki, yakın, ya da uzak bir gelecekte, bugünün pek çok bilinmeyenlerinin de sınırı aşılacak, yeni yeni bilinmeyenler bölgesine girilecek, bu kez de onların sınırlarına yönelinecektir. Bu arada gerçeğin kendisi hiç bir zaman son zafere ulaşamayacak, fakat düşmanları da sürekli olarak bir bir yenilip ortadan kalkacaktır.

TANRI VE SEVGİ

Sevgi ve doğal inançları sayesinde E. U. M. na yaklaşıma erişen «ermiş» kişilere ne mutlu! Bilimsel olmasada, gönül rahatlığı ve kafa huzuru içinde, mikro evrenden makro evrene kadar pek çok şeyi kavrayabiliyorlar, kimbilir belki de bizzat kaplıyorlardı. Örneğin : Cüneydi Bağdadi : «suyun rengi, kabin rengidir» diyor, Muhittin Arabî : «Tanrıyı görmek isteyenler eşyaya baksınlar» diye öğüt veriyordu. Hepsinden öte, Hallacı Mansur : «Enel Hak» (Ben Allahım) dediği zaman bu yaklaşımın sınırlarına gelip dayanmıştı. Evrenin sırrına erişmişti; Tanrıyı kendi içinde hissediyordu. Tanrıyı kendi içinden dışarıda sanmak ve aramak abestî. Gerçek sır bu olmalıydı : Tanrı, Evrende kendisini kendi içinde duyanların içinde idi.

Böyle düşününce de garip garip sorular beynimde canlanıyordu: Tanrı evrene kendisini pek çok dağıtmış olmuyormuydu? Birbirini kovalayan varoluş-yokoluşlarla evrimini sürdürüyordu. Fakat sonsuz bir zaman

süresi içinde, şaşmaz bir düzenle bunu sürdürebilmesi için koca evrene dağılmış parçalarının birbirlerine haberleşme, ya da, bir merkezden yönetilme ve kendilerine hazırlanmış bir programı her yönü ile «tam ve mükemmel» uygulama olanakları bulunmalıydı. Hem de milyarlarca ışık yılı çapındaki bir evrenin her noktasında, her an «hâzır ve nâzır» olabilmek için, evrende tanıdığımız maksimum hız olan ışık hızı ile değil, sonsuz hızı olan olanaklarla. Tasarımını bile beceremediğimiz bu Tanrısal sır ne idi?

Aslında Tanrı kendisini Evrene dağıtmış denemezdi. Evrenin bizzat kendisi idi. Bu arada ben de; bendim. Benim de çeşitli ve çok dağınık organlarım, parçalarım vardı. Öyle olunca ben kendimi dağıtmış mı sayılırdım? Sağ ayağımın baş parmağını kaldırmayı düşündüğüm ve istediğim zaman, sağlıksız bir durumum yoksa, o anda o baş parmağım yukarı kalkıyordu. Ya da, 40 yıl önce anemin, doğduğum kentte beni elimden tutup gezmeğe götürdüğü anılarımı yad etmek istediğimde, kırk yıl ötesi ve yüzlerce km uzaklar o anda belleğime geliveriyordu. Benim de varlığım milyarlarca hücreye dağılmıştı, ama yine de ben bendim ve milyarlarca hücremin düzenli ve uyumlu yönetimi her an benim elimde ve kontrolüm altındaydı. İşte bence Tanrı da böyleydi, Evrenin kendisi idi ve milyarlarca galaksisini, yıldızını, gezegenini, üzerlerindeki canlı, cansız varlıklarını her an kontrolü altında tutuyordu, düzen içinde evrimini sürdürüyordu. Yine de ben, kendim hakkında, felsefe açısından olmasa bile biyolojik açıdan ufak tefek bilgilere erişebilmiştim. Beynim, kalbim, sinir, sindirim, solunum ve kas sistemlerim yaşamımdaki süreci ve uyumu yeteneklerince sağlamağa çalışıyordu. Fakat, Tanrı'nın, kendi parçaları ile bağlantısını, haberleşmesini, uyuşumunu, kontrolünü sağlayan nesne ne idi? Bu büyük sır her zaman en önde gelen sorularımdan biri olmuştur. DNA hücrelerinin içine yerleştirilmiş olmasında fantastik bir olasılık sezindiğim bu Tanrısal evrim plânının sürdürülmesi ve kromozomlarla gelecek kuşaklara aktarılması sorunun pek yüzeysel bir kesimine çözüm ve açıklanma getiriyordu. Ama, kuram, hatta tasarımdan da yoksun o kadar çok sorun vardı ki evrende. «Zamanın ve mekânın» belki birleştiği, bilmiyoruz belki de yok olduğu kavramlarının bilincine yönelen boyutlarda sorunlara çözüm, ya da hiç olmazsa yanıt aramak tümüyle olanaksız mı idi?

Hiç kimsenin sorularına ve bunlara verilecek yanıtlara kısıtlama konmaması savunucularından olduğumuzdan yine bazı düşüncelerimi ce-

saretle ortaya atacağım: Her düşünür kişinin tartışmasız kabul edeceği bir ışık üstü hız her an kendi içimizde var zaten. Bu tanrısal yeteneğimiz Tanrının bir parçası olduğumuzun da kesin bir kanıtı bence. Açıklayayım. Biz de «zamanı ve mekânı» sonsuz bir hızla aşabiliyor ve kontrolümüzün dışında olsa bile her zaman, her yerde «hâzır ve nâzır» olma olanağına sahip bulunuyoruz. Örnek mi istersiniz? Ben, şu anda «Adem babamız da kutup yıldızından yararlanarak yön bulmağa çalışırmıydı?» diye düşündüğüm zaman hayal gücüm ışık hızının çok üstünde, hatta sonsuz denebilecek bir hızla tüm evreni ve tüm zamanları dolaşma yeteneği kazanmıyormu? Tanrıdan bir ayrıcalığım yok, onun bir parçasıyım ben. Bu düşüncelerimi daha da geliştireceğim ve size yine zihnimi kurcalayan önemli bir konuyu burada açıklayacağım :

Tanrısal hızın sonsuz olması fizik açısından ne demektir? Doğaldır ki bu düşünceler, yine Tanrısal hızın bir türü sayılabilecek olan ruhun hızı, hayal gücü hızı, rüya akış hızı için de geçerlidir. Biliyoruz ki doğada iki tür hız var :

1 — Öz kütlesi sıfırdan büyük olan maddelerin hızları. Bu hızlar en çok saniyede 300.000 km ye kadar uzanan «Tardyon»lardır,

2 — Öz kütlesi sıfır olan maddelerin, yani ışığın hızı. Buna da «Luxon» diyoruz ve değerinin de yaklaşık 300.000 km/saniye olduğunu saptamışız.

Bunların ötesinde daha ne olabilir? Matematik bir görüşle, bir de öz kütlesi sıfırdan küçük nesnelere olabilir. Karşıt madde gibi, birde yönü ters madde olamaz mı? O zaman ışık hızının üstüne çıkılabilir, belki de sonsuza kadar. Bunun fizik açıklaması ne olabilir? Çok basit bir denklem üzerinde matematik bir deney yaptım.Einstein'in özel bağımlılık kuramı ile ilgili kütle denkleminde :

$$m_v = \frac{m_0}{\sqrt{1 - \frac{v^2}{c^2}}}$$

m_v : v hızında maddenin kütlesi, m_0 : sıfır hızında maddenin kütlesi, c : ışık hızı, v : kütle hızı olmak üzere v hızını, c ışık hızından yüksek tuttuğumuz zaman kütle değerleri; imajiner (hayalde var olan)

ve matematikte ($\sqrt{-1}=i$) ile gösterdiğimiz sayılar çıkmaktadır. Bu imajiner sayıların fizikte ve hatta çeşitli teknolojilerde pek çok kullanma alanı olduğuna göre ışık ötesi hız içinde geçerliliği olamaz mı? Olabilirse, hızı arttıkça kinetik enerjisi artan gerçek maddelerin aksine, kütlesi imajiner değerli bir nesne (!) hızlandıkça kinetik enerjisinin (—) değeri büyüyecektir. Bu ne demek olacaktır? Ayrıca; kütle, hız, enerji ve direnç denklemlerinde ışık hızından büyük hızlarla ve imajiner sayılarla işlem yaptığımız zaman, direnç değerlerini arttırdıkça hızın büyüdüğünü ve enerjinin azaldığını görüyoruz. Bunun ruh açısından açıklamasını yapamam ama, şaka ile karışık diyebilirim ki; ruh için dirençli ortam bunalım, üzüntü, kahır gibi şeylerse, ruhun o ortamdən kaçıışı daha mı hızlı olur acaba?

Bunların kesin açıklamasını yapmak olanaksız, ama , kesinlikle söyleyebilirim ki hayalin, ruhun, rüyanın akış hızı ışık hızından çok yüksektir, sonsuzlara kadar uzanır. Bunlara egemen olma yeteneği de Tanrıya yakınlıkla artar. Ve bu yetenek Tanrıyla bir metafizik noktada buluşmaya kadar yücelebilir. Örneğin, Nuh Peygamberin Tanrıyla Nuhun gemisinde buluşması, Peygamberimiz Muhammed'in «mirac'ı», Musa Peygamberin Sina'da Tanrıyla konuşması, İsa Peygamberin çarmıhta Tanrıya «Baba» diye hitab ederek söyleşi vb.. Bunlar «cüz»ün «kül» ile birleşmesi halleridir.

Evrenin sırlarını aramak için; olaylara bakış açılarımdan ve düşüncelerimden benim ne «panteizm»'e ne «Stoa»cılığa, ne Kant'ın «Numen»lerine ne Marks ve Hegel'in diyalektik maddeciliğine, ne de ışık gibi ruhun, hatta, zamanın bile maddeden oluştuğu savını körükörüne sonuna kadar savlamayı ileri götürecek kuramcılığa saplanıp kalmamış olduğum açıklıkla görünür. Zaten masonluğun en doğru ve en güzel yanlarından biri de; hiçbir kuram, varsayım, düşünce ve hatta evren kanununu son ve kesin olarak kabullenmemesi, ve benimsememesi, zaman ve mekâna göre bütün bunların değişebileceğine olurluk tanınması, ve de, ileriye, gerçeğe yönelik kalma ilkesini savunmasıdır.

SALT GERÇEĞİ BİLEBİLMİYİZ?

Bu arada belirtmek gerekir ki, dünya insanının erişebileceği gerçeklerin ancak dünya düzeyinde geçerli olacağı, evrensel sayılamıyacağı tartışmasız açık ve kesindir. Dünya insanının beyin yapısının, duyu organlarının evrensel salt gerçeği kavrayabileceğini nasıl savunabiliriz? Örneğin, gözle gördüğümüz, ya da fotoğrafını çektiğimiz bir nesnenin ir.fraruj ışınlarile fotoğrafı başka» ultraviyole, X, röntgen vb. ışınlarile

bambaşkadır. Bizim göz yapımız 0.4-0.8 mikron dalga boyunda ışıklar-
la çok sınırlı bir görme olayını oluştururken, belki evrende öyle can-
lılar vardır ki 1 mm dalga boyundan milyarda bir mikron dalga boyuna
kadar çok çeşitli ışınlarla, bunların tümünde, ya da başka skalalarında
görme yeteneğindedir ve kuşkusuz aynı nesneyi bizim gördüğümüz-
den çok daha değişik göreceklere. Bu tür kuşkular evrenin çeşitli
canlılarının duyu organları, beyin yapıları ve daha bilemediğimiz,
hatta tasarımılamadığımız başka konularında da var olabilir.
Daha da karamsar, kuşkulu, ikircimli düşünceler bizi tam bir agnos-
tizme (bilinmezçiliğe) itebilir. Tanımlamasını bile yapamadığımız
gerçeği belki hiçbir zaman bilemeyeceğiz. Sokrat; «Bir şey biliyorum,
o da hiçbir şey bilmediğimdir» derken bence yine de iyimser görü-
nüyor sayılır. «Bilmediğimi bile bilmiyorum» dese daha mı yerinde
olurdu acaba!

Bizim araştırmalarımız gerçeği bilmekten çok, olayları anlamağa yö-
neliktir. Olay; bir özne (sujet) ile bir nesne' (objet)'nin birbiriyle
ilişkisinden oluşur. Öznenin, örneğin bir dünya insanının evrensel
yargı ve değerlendirme yeteneğinde olduğu savı kabul edilemeyeceği
gibi, mesnenin de, örneğin maddenin tüm zamanları kapsayan bir ev-
rim süresi içinde varoluş-yokoluşlarla ve de değişim ve başkalaşım-
larla saltlığını koruyamadığı, sürekli bir evreye bağımlı olduğu açık
ve kesindir. Salt nesne ve salt özne olmadığına göre olayın saltlığı-
ndan söz edilebilir mi? Ya olayın ardındaki gerçek! İşte evrenin sırrı.
Tüm bilinemezler ardında, belki de evrenin varoluş gerekçesi olarak
dokunulmazlığını, hatta yaklaşılmazlığını sürdürüyor.

Sonuç olarak şunu belirtmek isterim : Evrenin bütün bu sırları, ve,
daha niceleri, yanıtlayamadığımız sayısız sorunları aklımızın huzurunu
kaçırıyor, ve biz, bunları «Herşeyin başı, sonu, görüneni, görünme-
yeni olan Evrenin Ulu Mimarının düzenine bağlayıp, gerçeği arama
çabamızı eksiltmeden ve de yitirmeden ruhsal huzura kavuşabiliyor-
sak ne mutlu bize! Ayrıca, bu sır ve sorunlarla yoğrulup, böylesine
bir yorum aşamasına ulaşmış kişinin, şu kısacık yeryüzü yaşamının
günlük kaygularını, küçük çıkar hesaplarını, yersiz abarttığımız üzü-
ntülerini kolaylıkla savuşturma yeteneği kazanacağı kuşkusuz ve tar-
tışmasız bir gerçek olarak görünüyor bana. Günlük yaşamın bunalım-
ları içinde burnunun ucunu görmekten yoksun duruma düşen kimse-
nin sonsuzları, evreni ve bunların sırlarını düşünecek hali mi kalır?
Aydan dönmekte olan bir astronotun şu sözcükleri çok anlamlıdır :
«Yeryüzüne kuş bakışı bakınca ülkeler arasında bir sınır görmedim».

Astronot sayısının giderek arttığı bir döneme girmiştir insanlık. Tüm insanların, yakın ya da uzak bir gelecekte, ülkeler arasında sınır görmeyerek birbirlerini kardeş sayacakları, İNRİ (Inter Nos Regnat Indulgenatio) yani «aramızda şefkat, hoşgörü ve sevgi hüküm sürsün» diyecekleri bir aşamaya erişecekleri umulabilir.

Kuşkusuz ki bugün insanın beyni homosapiens'ten çok daha gelişmiş, girinti, çıkıntılarının sayısı çok daha artmıştır. Yine de düz bölgeler pek çoktur ve bilincin normal uyanıklığı sırasında da beyinin onda birinin çalıştığı saptanmıştır. Beynin kıvrımlarının olabildiğince artıp tamamlandığı ve yüzde onu değil yüzde yüzünün çalışması yeteneğine erişmiş bir insanın bugünkü insandan farkı belki de bugün insanının homosapiens'te farkından daha büyük olacaktır. İnsanoğlu kendini araştırma ve geliştirme yolundadır, ve, bunun yöntemlerini de değiştirmek zorundadır. Psikoloji biliminin yalınkat kuram ve yöntemleri yetersiz duruma düşmüştür. Biyoloji, fizik, kimya, matematik ve hatta astronomi ile yüğürlü, psikobiyofizik gibi karmaşık psikoloji bilimleri, hatta parapsikoloji geleceğin önemli bilimleri arasına girecektir. Bir zamanlar «büyü» sayılan konular bugün bilim sınırlarının içindedir artık. Nasıl, ışığın, kızıl öncesinden tutup, mor ötesine uzanan titreşimlerinden sonra X, gama, laser vb. titreşimlerine kadar türleri bulunduysa, bir gün de beyinin bilinç altı ve bilinç çalışmalarından sonra belki, bilinç üstü ve bilinç ötesi çalışmalarının da ayrıntılarının kavranılma düzeyine erişilecektir. DNA molekülleri bu evrim programının kodunu gerçekten taşıyorsa - ki, galiba başka türlü de olamaz - programının limiti, yani varacağı hedef ne olacaktır? Bugün kendimizi Tanrının bir parçası sayıyorsak, o zaman Tanrının kendisi mi olacağız? Bu sırta erebilmek ne kadar güzel! Herkes ne hissediyorsa o olacak, yani kara toprak olacağını hisseden kara toprak olacak, cennette olacağını hisseden cennette, cehennemde olacağını hisseden cehennemde, Tanrıya döneceğini hisseden Tanrıya dönecek... Görüntüyle uğraşmayıp gerçek sırta erenler de, belki, bunların aslında hep aynı şeyler olduğunu bilecekler.

İşte evrenin bütün bu sırları ve daha bilemediğimiz niceleri, insan beyinin ve teknik gelişmelerinin sonucu belki bir gün toplanıp, toplanıp bir noktada birleşecekler ve bunun da bilimsel adı belki «titreşim» olacak. Fakat ben buna şimdiden «sevgi» diyeceğim ve bu sırrı sezinleyenlerin, her şeyin sevgi ile başlayıp, sevgi ile süregideceği ve hiç bitmeyeceği gerçeğine yönelecekleri inancındayım.

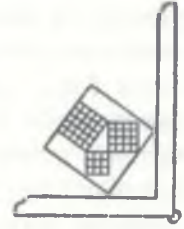
Zaten bütün ritüellerimiz de bizi sevgi ile birbirimize bağlamağa yö-

nelik değil mi? Tablomuzda gökyüzüne tırmanan merdivenin her basamağında daha bilinçli, daha yüce salt bir sevgi ile karşılaşıyoruz. Merdivenin sonunda bir perde var. Evrenin sırlarının bu perdenin ardında saklı olduğu açıklanıyor. Bu sırlar nelerdir bilemiyoruz. Bize düşen görev yılmadan, usamnadan bu basamakları tırmanmak. Belki sonunda perdeye kadar çıkıp, ardındaki gerçeğe erişmek kimseye nasip olmayacak ama, ne kadar çıkabilirsek, insanın; kendine, ailesine, insanlığa karşı olan vazifelerini o kadar yerine getirmiş olacağı kuşkusuz.

Bütün bu çabamız, arkamızdan gelen kuşakların biran önce bizim vardığımız düzeye ulaşmalarına yardımcı olmak ve bizim soluğumuz kesildiğinde onların daha ileriye erişmelerine olanak sağlamak, böylece Evrenin Ulu Mimarının evrim programını sürdürmede bize düşen görevi yerine getirmeğe çalışmaktır.

Evrenin Ulu Mimarı bu çabamızda hepimize yardımcı olsun.

Sembol ve Allegori (*)

Tayfur TARHAN

Konuşma dilinde ve hattâ bir çok masonik yazıda, «allegorik» ve «sembolik» kelimeleri ekseriya eş anlamda kullanılmaktadır; fakat doğru istilâhatta, ne **allegori** ve **sembol** kelimeleri, ne de bunlara taalluk eden sıfatlar, eş anlamda değildir.

Sözlüklere bakıldığında, «allegori»nin karşılığı olarak: kinâye, îmâ, mecaz, remiz, timsâl kelimeleri bulunur; ama, remiz ve timsâl kelimelerinin aynı za-

manda «sembol»ün karşılığı olarak gösterildiği de dikkati çeker.

Franmasonluk, (Emulation Ritüelinde) «allegori ile örtülü ve sembollerle açıklanan özel bir ahlâk sistemi» olarak tanımlanmıştır.

(*) **ALEC MELLOR'un Franmasonluğun ve Franmasonların Lugatinden faydalanmıştır.**

Masonik ahlâk, haricî âlemdeki metodların aksine olarak, didaktik bir öğretime konu olmayıp, masonluğun bilhassa önemle üzerinde durduğu çalışmalarının belli felsefesinden oluştuğuna göre, **allegori** ve **sembol** terimlerinin iyi anlaşılması gerekmektedir.

Bu anlam farkının belirtilmesinde, hiç kimse, üstad franmason **GOETHE** kadar hakikata yaklaşmamıştır. Goethe demiştir ki: «**Sembolik** (yâni, rûmuz bilgisi), görünen olayları bir fikre, fikri de resme öyle bir biçimde dönüştürür ki, fikir, resimde hareketini sürdürmekle beraber, erişilemez kalır; ve fikir, bütün lisanslarda ifade edilmiş olsa bile, ifade edilemez olarak kalır. **Allegori** ise, görünen olayları mefhumla, mefhumu da resme öylesine dönüştürür ki, mefhum, daimâ, tamamiyle kavranılıp bilinmesine elverişli olan resim ile sınırlandırılmış olur ve tümü ile o resim tarafından ifade edilmiş olarak kalır.»

«İşaretlerin Kudreti» (La Puissance des Signes) adlı kitabında: «Rit olmaksızın inanç olmamıştır ve bunun karşın kavramı olarak da, inançsız bir Rit yaşayamaz» diyen Alfons Kirchgassner, «Sembol, sâdece görünen değil, **etkileyen** bir işarettir.» demiştir. Semboller insanın içine hitap eder.

Sembol'e örnek olarak «**üçgen**», allegori'ye örnek olarak da «**Hiram Efsânesi**» gösterilebilir.

Üçgen, operatif masonlar tarafından teslîsin sembolü olarak kabul edilmiş ve böylece spekülâtif masonluğa intikal etmiştir.

Hermetizmde, **üçgen** kapalı şekiller manzumesi içerisinde, dörtgen ile çember arasında yer almıştır. **Oswald Wirth**, üçgenin, mânevî denilebilecek derecede mevhum olan madde ile, duygularımız çerçevesine giren madde arasında, mutavassıt bir mâhiyet arzettiği neticesini çıkarmıştır. Filhakika tatbikatta üçgen, «Ateş», «Su», «Hava» ve «toprak» adı verilen esrarlı unsurların sembolü hâlini almıştır.

İkizkenar üçgen, Emulation Ritinde, Önceki Üstadı Muhterem'in alâmetidir ve «**Euclide**» kaziyesni hatırlatmaktadır.

Yunan matematikçi Euclide, geometrinin babası olarak bilinmekte ve onun bu ilmi Mısırlılara, onların da İsrail oğullarına öğrettiğini hatırlatan operatif masonluk efsânelerindeki esatirî karakteri de buradan gelmektedir.

Euclide'in «**Phythagore**» kuramına tekabül eden 47 nci sorunu, **Anderson Yasaları**'nın baş

langıcında yer almakta, aynı zamanda da, Emulation Ritinde, matematik nazariyeciliği bakımından, Önceki Üstadı Muhteremin bijusunu süslemektedir. Bilindiği gibi, Euclide, diğerlerinden farklı, dolayısıyla de münakaşalı olan geometrisinde, sinüs ve kosinüs nazariyelerine dayanarak yaptığı üçgen etüdlüğünde, sâdece dik üçgen bahis konusu olduğunda, «en uzun kenarı üzerindeki dikdörtgen alanının, dikey kenarlar üzerindeki dikdörtgenler alanlarının toplamına eşit» olduğunu saptayan Pythagore kuramı ile aynı sonuca varmıştır.

Üçgen, aynı zamanda, birbirinden ayırt edilmiş olanı, metafizik anlamda, vâhide (birime) dönüştüren üç sayısının da sembolüdür.

Hermetizmde, yâni III üncü yüzyıl sonlarındaki «hermetik kitaplarda», «**Hermès Trimégiste**»e (üç defa büyük Hermes'e) atfolunan meşhur «**Tabula smaragdina**»nın (zümrüt levhasının) metni, çevireni bilinmeyen bir arapça çeviri içerisinde bizlere ulaşmıştır. Bütün gizli esasların temel kanunu olan «**Uyumlulukların Kanunu**» (Loi des Correspondances), bu belgede yer almıştır. Evrenin kendi çeşitli unsurları ya da alanları arasında bir çok gizemli benzerlikler olduğunu belirten bu kuram

da, şöyle denilmektedir: «Tek olanın mûcizesini meydana getirmek üzere, yukarıda olan, aşağıda olan gibidir.» Gizli esaslar, «**Makrokozmos**» ve «**Mikrokozmos**» kuramını, yâni, büyük evren ile küçük evren kuramını, buradan almıştır.

Skoç Ritine has olan «dört unsur ile temizleme», esas itibarıyla, hermetisttir. Toprak, su, hava ve ateş'den oluşan bu dört unsur, masonik erişirmeyi anlamak isteyen için, sâdece eski fiziğin cisimlerinden ibaret olmayıp, hayatın esaslarını ayırdetmeğe yarayan nesnelleştirmiş soyutluklardır. Daha derinlere inilmek istendiğinde, denilebilir ki bunlar, yaratığın, soyut ve somut görünüşlerini ondan edindiği **Evren**'in, en doğru (hakikî) gerçekleridir.

Görülüyor ki, masonik sembollerden sâdece biri olan üçgen, bizleri çeşitli yönleriyle etkendiriyor ve düşünmeye sevk ediyor.

Daha başka sembollere değinmekle, «sembol» ile «allegori» deyimleri arasındaki mukayese sınırını aşmış oluruz.

Henüz işlenmemiş insan tabiatını remzeden «**ham taş**», erişilmesine çalışılmaya devam edilecek bir ideal olan kâmil insanı remzeden «**kübik taş**», ham taşın yontulmasında kullanılan «**çekiç**» ve «**taşçı kalemi**», bun-

ları ölçmeye yarayan «**cetvel**»,.. hepsi birer sembol. Ama, «ham taşı yontmaya devam edeceğiz» dediğimiz zaman, «ömrümüz oldukça, fikren, ahlâken ve rühen tekâmül etmeye çalışacağız» anlamına gelen bir allegoride bulunmuş oluruz. «Bir mason, avadanlıklarını son nefesine kadar elinden düşürmez» cümlesi de, aynı anlamda bir allegoridir. «Sevgi mâbedini inşaya çalışıyoruz» allegorisinin, bütün insanlar arasında, sevgiyi, vicdanlılığı, fazileti, sulhü ve refahı yayma çabasında anlamına gelmesi gibi.

Allegori'ye örnek olarak göstermiş bulunduğumuz Hiram Efsânesinden alınacak ibret dersi ise, şudur: Çalışmanın ve erdemnin semeresinden ibaret olan bir şeyi, insan şiddet kullanmak suretiyle koparıp alamaz. İhtiraslar en denî cinayetlere kadar sürükler, fakat cânîe fayda sağlamaz, çünkü, doğru olan, can fedâ oluncaya dek sarsılmaz olarak kalır.

Eski ve Kabul Edilmiş Skoç Ritinde, **Oswald Wirth** tarafından çok güzel bir şekilde yorumlandığı üzere, bilhassa kaatillerin teşhisine önem verilmektedir; bunlar kötü refiklerdir; başka bir deyimle, dış düşmanlar değil, fakat, kendisine ihanet e-

denler tarafından katledilen mimar şeklinde ifade edilen, hakiki masonik düşüncenin iç düşmanlarıdır.

«Bu kaatiller, dar görüşlü bir rasyonalizm adına, artık sebebi vücudünü anlamaz oldukları şekil ve âdetlerin yok edilmesini isterler. Yıkıcılar, katı bir mantıktan ve dar bir dogmatizmden esinlenmektedirler. Nitekim, kendini belli etme maddî işaretlerinden yoksun kalan masonik düşünüyü, iktidarsızlığa uğrar.»

«Fakat, dar yüreklilik, dar kafalıktan da beterdir... O halde, kendilerini masonik hakikatin yegâne sahipleri sayan ve kendileri gibi düşünmeyen herhangi bir kimseden nefret eden sözde masonlar hakkında ne düşünmeli?... Bölücülük zihniyeti, herhangi bir maske altında, aramıza sızarak, evrensel kardeşliğimizin bitişge harcını tuzla buz etmektedir. Bölücü zihniyet, yapının taşlarını daha iyi yontmak bahanesiyle, onları birbirinden ayırmaktadır. Şu halde, Üstad Hiram'ın kalbine vuranlar, doğru hakkındaki kendi özel idrâkleriyle, müsamahasızlar, bölücüler ve mutaassıplardır.»

«Cehâlet ve bölücülük yapacağını yaptıktan sonra, Hiram'a öldürücü son darbe vurulur. Hiram, ölü olarak, muhterislerin

çekici altına düşer. Bu muhterisler, artık, dağılma yolunda ve bozguna uğramış bir müesseseden, kendi yararlarına çıkar sağlamaktan başka bir şey düşünmezler. O zaman Franmasonluk, iktidar muhtekiri bir zümrenin, ya da genel yararlar karşı yöneltilmiş bir suikastın âleti haline gelir. Bu, cesedinin âkibetini artık umursamayan masonizmin ölümü demektir.» Bu anlatılandan çıkarılacak netice şudur ki, bütün beşerî müesseseler arasında, kendi inhitatını ve bunun tedavi çarelerini öngörebilen yegâne müessese, Franmasonluktur. Efsânedeki

kaatiller, Mâbedin içinde çalışan işçilerdir. Bunlar, harici âlemdeki değil, fakat masonik Cehâlet, Taassup ve İhtiras'tır. Bunlar Hiram'ı her gün katletmektedir. Hiram'ı diriltme yolunun bulunması, hakiki üstad masonlara düşer.

Ritüellerimiz allegorilerle doludur ve bunların anlamını bize hatırlatan sembollerimiz vardır. Bunların kavranması ve anlamlarının içimizde duyulması yolunda ne kadar çaba harcar, ne kadar araştırma yaparsak, masonik ahlâk ufkumuz o kadar genişler, masonik ahlâka o kadar yaklaşıyoruz.

Tenkid Sanatı

ALBERT N. ARDİTTİ

«Olmaya cinnet cihanda hemcinsimizi tashih etmek gibi»

«Molière»

«Güzel bir nutuk fikirleri değiştirir, oy sayısını değiştirmez»

«Edouard Harriot»

Tenkidin tarifi nüanslı olduğu kadar, değişiktir de! Kant'ın «Saf akılı hikmet tenkidi»ni biliyoruz. Keza, Erasme'nin «Cinnetin Methi» ni dedi ki bu alelade akılı hikmetin istihzalı tenkidi oluyor. Descartes'e göre, her şey tenkit edilebilir, ama her şey. André Maurois'ya gelince; aynı muvaffakiyetle ve aynı zamanda hem siyah hem de beyaz tenkid edilebilir, der.

Böyle karışık bir yumak nasıl çözülebilir ve böyle zıd ve muhtelif fikirler birleştirilerek, aynı noktaya nasıl götürülebilir? Bir şema şekli vermek suretiyle bir sistem kurarak neticeye varmaya çalıştım.

Tenkrit terakki denilen geminin yelkenlerini şişiren rüzkârdır. Eylemi harekete geçiren kıvılcımdır. Fikirlerin hareketlerini besleyen yakıttır. Enerjinin pistonlarını döndüren motördür. Daimi tekâmül ve daimi modern yenilemeler içinde bulunan dünyamızda tenkrit, statizmi dürtür, uykusundan uyandırır, donmuş çehresini canlandırır, alışılmış fikirleri düelloya çağırır. Bu fikir, tez, düşünce, teori, prensip, ezcümle muhtelif felsefelerin yoğrulmasıyla insanoğluna, problemlerini idrak etmesine yardım eder, ona yön verir ve onu tekâmüle eriştirir.

Tenkrit, ezcümle, kendine göre, bir mevzua, bir duruma aykırı düşünceler olduğunu ifadeden ibarettir. Tâbirden korkmayalım; bir mevzua, bir duruma karşı bir harekettir ve tabii neticesi bir agresivite, yani bir tahacüm demektir.

Eğer, tenkrit etmeye sevkeden faktörleri tahlil etmek ve derinliğine inmek istersek, esasta, aynen bu tahacümü, bu agresiviteyi buluruz. Fakat, bu agresivitenin yerini tesbit etmek güçtür. Acaba, inisiyâkî midir? yoksa muhitin, hal ve ahvalin yarattığı bir kuvvet midir? Sandoz tarafından Fransa'da Rueil'de hazırlanan bir toplantıda, meşhur ilim adamları ile filozoflar bu iki tezi müdafaa ettiler. İki taraf da parlak ve doğru gözükten fikirlerle çarpıştılar, fakat, maalesef, hiç bir neticeye varamadılar.

Acizane kanaatim oldur ki, bu iki zıd teori birbirine aykırı düşmemeli, Bir dereceye kadar birbirini tamamlamalıdır. Herşeyi kırmak, herşeyi mahvetmek isteyen çocuğun insiyaklarını biliyoruz. Tecrit edilen, bir hücreye kapatılan fare ve sıçanların halini de biliyoruz. Hiçbir sebep olmadan fareler sıçanları öldürürler. Bu hareketin nüanslı bir tahacüm hissinden ileri geldiği düşünöldü. Yani, bir nevi ikrah bu hücumu sebep oluyormuş. Fakat, insanoğlunun, iptidai hisleri ile bir fare olmadığını bir an için teslim edersek; zekâ, ahlâk, şuur ve akli hikmet ile tezyin edilmiş bir yaratık olduğunu düşünürsek; arzu ettiğini elde etmek için, hal ve ahval onu pekâlâ tahacüme sevkedebilir; veya, hiç olmazsa, zekâsıyla, ahlâkıyla, akli hikmet ile o ana kadar susturduğu ve fakat kendisinde uyuyan atavik (ananevi) tahacüm hisleri uyandırabilir.

Franmasonluk, bir tarafta zekâyaya, diğer tarafta ahlâka dayandığı için, mantık, terakki severlik, karşı tarafın fikirlerine hürmet, daimi ve cihan şümül ahenk ve saadet esaslarına göre tahacüm yaratmak ister

Hukuki bakımdan tenkrit : İnsan Hakları Beyannamesi, evvelâ, söz

hürriyetini öngörür. Binaenaleyh, tenkit hakkı hürriyetin esasında bulunur. Demokrasinin en mühim şartıdır.

Fakat, heyhat, her insanî harekette olduğu gibi, hürriyet ve dolayısıyla tenkit hakkının hudutları ve kanunları vardır. Netice olarak, tenkit, sağında kanun ve solunda çağdaş uygarlık olmak üzere, dosdoğru bir yolda yürümek mecburiyetindedir. Hukuki bir misal; tenkit, bazen, hakarete kadar gidebilir. Hücum eden haklı olsa dahi, kanun her türlü tahkir ve hakareti men eder. İnsanoğlunun münasebetlerinde, tenkit hemcinsimizi yakından ilgilendiren bir mevzudur. Yerinde olmayan bir tenkit, hemcinsimizin kalbini kırabilir. İnsanlık münasebetlerinde tenkidin mühim bir rolü olduğunu kabul etmemiz lâzımdır. Günlük hayatımızda, herhangi bir hareket yaptığımız zaman, bu hareketi iyi şartlar altında yapmaya çalışırız. Tenkit âleminde iyi şartlar kâfi değildir. Hemcinsimizin kalbini kırmamak için en âlâ şeklini kullanmamız şarttır. Franmasonluk kardeş sevgisine ve ezcümle insanlık sevgisine büyük önem verdiği için, tenkide hususi bir itina gösterir ve dikkat eder. Bunun içindir ki, Localarımızda yüksek sesle konuşulmamaya çalışılır, tebarüz, teyit ve hatta tehdit mahiyetinde olabilecek herhangi bir jestten kaçınılır.

Bizi tenkit etmeye sevkeden kuvvetler hangileridir? Ne için tenkit etmek lüzumunu hissederiz? Evvelâ karakterimiz bunu âmirdir. Karakterimiz, malûmunuz olduğu gibi, an'anelerimizin, yaşadığımız memleketimizin, muhitimizin, yaşımızın, terbiyemizin ve tahsilimizin tesiri altında meydana gelir. Meyillerimize göre, sükûnetle, cüretle, hiddetle, alay etmek suretiyle, iyi veya kötü niyetle tenkit eder veya susarız. Şimdi, bizi tenkit etmeye sevkeden fikirleri arayalım. Evvelâ, egomuz gelir. Egonun ilk tezahürü bir üstünlük kompleksidir. Bu kompleks bizi tahacüme ve tahakküm hissine teşvik eder. İkinci bir tezahürü ise egoizm'dir. Egoizm, muhakkak, istediğimiz bir şeyin, aksülâmel-leri ne olursa olsun, onu elde etmek için bir çabadır. Ego ve egoizm aralarında çok iyi geçinen bir çifttir. Parlamak isterler, şan ve şeref arzu ederler, ve bu şekilde yalnız pratik avantajlar elde etmek değil, kuvvet ve kudrete sahip olmak isterler. Bu dereceye varıldı mı, hiç bir şeyi beğenmeyiz, artık. Tenkit ederiz. Bazen, bu tenkit arzusunu gençliğimizde geçirdiğimiz bir tazyikin, bilâhare, kendisini göstermesi olduğunu görürüz. Bu hal, Freud tarafından «refoulement», yani, «içe itiliş» olarak tasvir edilmiştir. Gençliğimizde, eğer, ciddiye alınma-

mış isek, hırpalanmış isek, yaşlandıkça, hissedilmeden, kendimizde bir gıpta hissi, bir hüsumete düşer olmuş his meydana gelir. Bu hisler, kendimizi beğendirmek, bize karşı hayranlık duygusu uyandırmak arzusundan ileri gelir. Bu şekilde, gençliğimizde olmuş tazyiklerin ve mahçubiyetlerin öcünü almak isteriz. Bu gibi hislere maruz kalan tenkitler, umumiyetle, karakteri zayıf olanlar tarafından yapılır. Netice olarak, aksülâmelleri ne olursa olsun, fikirlerini empoze etmek için şiddete başvurmaktan çekinmeyen bu gibi kişiler, bir şok yaratmayı dahi arzularlar.

Tenkit etmek arzusunun başka bir sebebi; hayatta muvaffak olamamış, kendi kaabiliyetlerine güvenemiyen kişilerin reaksiyonudur. Bu gibi kişiler, tenkit yapmakla, herkes gibi muvaffak olabileceklerini ispat etmek isterler. Halbuki, kaabiliyetsizliklerini ve herkes gibi bir eser meydana getiremeyeceklerini bildikleri için, kendi kendilerini yiyen bu gibi fertler, haklı veya haksız, sistematik olarak her şeyi tenkit ederler ve bu şekilde kendilerinde bulunmayan kahramanlık ve fazilete sahip olduklarını telkin etmek isterler. Fakat, hakikati ararsak, bu, tabii nizama bir isyandır. En iyi, en zeki, en faziletli herkesin önde yürümesi lâzım geldiğini ön gören tabii nizam.

Tenkit etmenin iki mühim sebebi: ihtiyaç ve kıskançlık. Umumiyetle, kıskançlık ateşini ihtiyacın alevleri körükler. Fukara olan zenginî, aptal olan zekiye tenkit eder. Kıskançlık, komşunun avantajlarına karşı bir gıptadır. Fakat, bu tarif pek basit olur. Eğer, insan ruhunun derinliğine inerse, insan münkir ise tabiata karşı, mudî ise Allah'a karşı bir isyandır. «Bu avantajlar niçin ona tahsis edilmiş, niçin ben bunlardan mahrum edilmişim?» Programsız olarak gelişigüzel hazinelerini dağıttığı için, kör servet tenkit edilir. Avantajlanmış kişinin, onda bulunan veya bulunmayan meziyetleri tenkit edilir. Muvaffakiyetlerini kendi kaabiliyetine değil, şansına atfederler. Bu esastan, toplumların eşitlik fikrine atlamak gayet kolay olur. Bu sebeptendir ki, tenkit, insanlığın yürüyüp ilerlemesinde büyük bir kuvvettir. Politik ideolojide, ancak, âmirlik vasfı en basit bir değişiklikten ibarettir. Burjuva âleminde âmir, zengin olandır. Totaliter devlette ise, âmir, müessesenin şefidir. İnsanın insana kul olması dünyamızın kaçınılmaz bir bedduasıdır.

Memleketlerin muhtelif kademesinde idare edenler, yani en üst sınıfta bulunanlar, ideolojilerin fikirlerine uygun olan fertler veya fert

zümreleridir. Tabiat, en zeki, en faal insanın diğerlerinin önünde yürümesine engel olamaz.

Hususî hayatımızda, geleceğimizi sağlam esaslara oturtamadığımız zaman rahatsız oluruz. Bu durum bizi tenkit etmeye sevkeder. Bazı insanlar korkudan mütevellit daimi heyecan, daimi şüphe içinde yaşarlar. Korku onların tabii iklimidir. Umumiyetle, bu durum, hastalıklardan, evde geçimsizlikten, maddi zorluklardan ileri gelir. Bu gibi insanlar hayata küsmüş oldukları için, gördükleri herşeyi tenkit ederler. Daimi olarak tatmin edilmemiş insanlardır, bunlar.

Sonra, heyecanlı olanların tenkidi gelir. Heyecan, hassalarımızın bazılarını uyuşturur, bilhassa mantığımız ve an'anelere hürmet hassamız bu anesteziye maruz kalır. Netice olarak, heyecanla yapılan bir tenkit, genellikle, esas fikrin ötesine sıçrar ve bazen kabili müdafaa olmayan fikirleri dahi tenkit eder. Bununla beraber, heyecanlı olanı tenkit edersek, ona bir deva getirmek şöyle dursun, heyecanını azıtır ve daha da ateşleriz.

Tenkidin bir sebebi de yaşımızdır. Yaşlılar gençliği ve onun saçmalarını tenkit eder. Gençler ihtiyarların gerici zihniyetini ve fikrî bunalmalarını tenkit eder. Yaşlılar alıştıkları nizamdan ötürü, gençler ise gençliğin hiddetinden, terübesizlikten ve her türlü tazyike isyandan ötürü tenkit ederler.

Bir de sistematik tenkide rastlarız. Bu gibi tenkit, bariz bir temayüle tâbi olduğundan, genellikle, mantıksız ve haksızdır. Sistematik tenkit, umumiyetle, fikri sabit psikopatların eylemidir. Nörolojide bu nevi hastalık «obsesif nöroz» veya «ipokondri» olarak tasvir edilir. Bu hastalığa tutulmuş olan, her mevzuu tenkit eder. Almış olduğu cevaptan tatmin olsa dahi, bir zaman sonra, sanki cevap almamış gibi, aynı delilleri saymak suretiyle, mevzuu tenkit eder, aynı cevabı alır ve bu vetire tekrar devam eder. Sistematik tenkit, tamamen ruhen müvazeneli bir insanın eylemi de olabilir. Kendi görüşünün muhakkak galip gelmesi için bu metodu tatbik eder. Eğer samimi olarak, hakikaten kendi noktai nazarının doğru olduğuna inanarak tenkit ederse, buna vefa denir. Fakat, bu tenkitler, fikirleri doğru olsun veya olmasın, illâ ki kendi görüşünü kabul ettirmek isterse, buna sui tefehüm denir. Bu sistematik tenkidin bir tekniği vardır. Kısa veya uzun fasıllarla, aynı tekrarlamalarla, karşısındakini yormak. Bu bir aşımaya harbidir. Neticede, ya tenkit edenin noktai nazarı kabul edilir, veya karşı-

sındakinin sabrının tükenmiş olmasından, tenkitler hiddetle reddedilir.

Sistematik tekidin üçüncü varyantı da, politik tenkittir. Bu tenkitlerde, yalnız hasım partinin yanlışlıkları değil, gelecek seçimlerde fazla oy alabilmesi için, kendi partisine halkın sempatisini kazanmak için, hasım partinin muvaffakiyetleri dahi tenkit edilir. Zaten, politik sahnede, temayüllü ve teşkilâtlandırılmış tenkitleri her an müşahede ediyoruz. Oy avının oyununa kapılarak, politika, şüpheli olsa dahi, her delilden istifade etmek ister ve onun emeline yararlı olacağı inancıyla karışıklıkları bile yaratır.

Tenkite sebeplerinden biri de taassuptur. Bu bir prensip taassubu veya dinî bir taassup olabilir. Filvaki, taassup, fikirlerimizi, düşüncelerimizi demir kalıp içinde boğmakta, değişemiyen ve değiştirilemeyen prensiplerini empoze etmekte ve karşı tarafa hiçbir müdafaa şansı tanımamaktadır. Bunun içindirki, Franmasonluk, hakikatin aranmasına engel olan ve tenkit hassamızı yok eden taassuhu, her şekliyle reddeder.

Müstebit olanların tenkit âleminde yerleri büyüktür. Herşeyin kendi görüşlerine göre yapılmasını isterler. Hiçbir mukavemet kabul etmezler. Arzularına karşı gelen her hareketi tenkit ederler.

Şiddet, başka bir tenkit şeklidir. Bilhassa, anarşistler tarafından tatbik edildiği zaman! Halbuki; tehdit, tazyik ve istibdadın insanlığa hiç de yararlı olmadığını gösteren ibretler tarih derslerinde mevcuttur. Bu, az veya çok, patolojik, strüktürel, kendine mahsus tezahürlere oturtulmuş tenkitlerin yanında, cana yakın, sempatik tenkit şekilleri de vardır. Meselâ, tekâmüle âşık, perfeksiyonist insanların tenkitleri.

Fikrî seviyesi ne kadar yüksek ise, insan, o nisbette haklı tenkide önem verir. Yeni bir film umuma tahsis edilmeden önce, Şarlo, meccanen filmi seyretmeğe dâvet ettiği çocukların muhtelif sahnelere reaksiyonlarını tetkik etmeden ve ancak onlardan aldığı irşattan mülhem yaptığı tashihattan sonra filme son şeklini verir. Keza, Molière, yazdığı her yeni piyesi genç kız hizmetçisine okumadan ve onun fikrini almadan, umuma arz etmezdi. Fakat, genellikle, tekâmüle susamış perfeksiyonistler hayatta azap çekerler. Zira, her şeyde mükemmeliyet ararlar. Halbuki, maalesef, tam tekâmüle erişme bu dünyada imkânsız olduğundan, aradıklarını bulamazlar. Umumiyetle, perfeksiyonistler, her yerde ve her zaman, güzelliği, nizamı tam faaliyetli

randımanı isterler ve bunlarda en küçük kusuru müşahade ettikleri zaman, rahatsız olur ve derhal tenkide geçerler. Bu bir karakter meselesidir. Eğer, bu tekâmül arzusunun derinliğine inmek istersek, bu gibi karakter sahiplerinde bir nevi «auto defense» yani, her şahsa mahsus bir «iç müdafaası» buluruz. Başka bir deyimle, her nizamsızlık, randımansızlık, ataletin kendilerine müteveccih bir tehlike olabileceğini şuurlatında hissederler. Binaenaleyh, bu tekâmüle susamış insanlar, yavaş tempoya, tenkitçiliğe, ihmalciliğe tahammül edemezler ve, genellikle, bu durumlarda nemelâzımcılık şampiyonlarına karşı sabırsızlıkla ve hattâ bazen kaba şekillerle karşı çıkarlar.

Tenkidin nedenlerinde sevgiyi de buluruz. Bir insan diğer bir insanı sevdiği zaman, onun hatalarını veya hata sandığı hareketlerini tenkit eder. Arkadaşının makul olmasını ister. Eğer, ona inandığı doğru yolu göstermezse, kendisine karşı lâkayıt kaldığına ve dolayısıyla, vazifesini yapmadığına inanır. Fakat, bu durumda, tenkit edenin medenî cesaret sahibi olması gerekmektedir.

İlgi çekici iki misal: Müstebitliğin amansız tenkitçisi Socrates'in ölümüne mahkûm edildiğini, kürrei arzın kâinatın merkezi olduğu doğmasına karşı çıktığı için de Galilée'nin ne gibi zulümlere duçar olduğunu biliyoruz.

Her hakikat, bilhassa şüphe götürmez bir hakikat ise, bütün çıplaklığıyla arz edildiği zaman, tenkit edilenin kusurları açığa vurulduğundan, cesareti kırılır, ve netice olarak, tenkit edene karşı bir antipati meydana gelir. Bunun içindir ki, tenkit eden ve edilenin bir nevi disipline tâbi olmaları icap eder. Bu disiplinin esasları bu araştırmanın sonunda yer alacaktır.

Franmasonluk, herşeyi sembolizm yardımıyla tasvir etmek ister. Tenkit de sembollerle yapılabilir ve bu karikatür olur. Karikatür, çok şiddetli bir tenkit şekli olabilir.

Edebiyat, müzik ve san'at tenkidi hakkında ne diyelim? Mevzumuzun en çok taraflı sahası bulunan tenkittir. Nitekim, bir eser, bir artist hakkında aynı zamanda, muhtelif ve genellikle birbirinin zıddı tefsirlere gazete ve mecmualarda rastladığımız zaman, tenkidin ne kadar değişik olabileceğini büyük bir sarahatle görmüş oluruz. Sanat ekolleri birbirleriyle savaşa girişirler. Klâsik ile Modern dövüşür, müzikte alışageldiğimiz armoni, dodekafoni tarafından rencide olur. Mayol, Kalder'in bir eserini ikrah ile karşılar ve Rafael Picasso'nun

soyut resimlerinden birini gördüğü zaman mezarında herhalde isyan eder.

Tenkidin namütenahi şekilleri vardır. Fakat, biribirinden kuvvetli, biribirinden müthiş üç tenkit şekli vardır. Birincisi istihza'dır. Clemenceau generalleri daima tenkit ederdi. Bu tenkidini tek ve kısa bir cümle ile ifade etti: «Harp o kadar mühimdir ki, generallerin eline bırakılmamalı.

İkinci şekil ise gülme'dir. Gülme en mükemmel delil'den kuvvetlidir. Çünkü, Tallemand de Reaux'ın dediği gibi, gülmesiyle tenkit eden, karşısındakini attan düşürdüğü gibi şaşırtır.

Ve, nihayet, en müthiş tenkit susmak'tır. Susmakla tenkit eden, fikrini açıklamaz ve bütün dünyada en heyecan yaratan ve müphemiyete yer veren tenkittr.

Şimdi, tenkit edilenlerin üzerine eğilelim. Tıpkı tenkit edenlerde olduğu gibi, hemen hemen aynı durumlarla karşı karşıya kalırız. Evvelâ kendi kendini yetiştirmiş «self made man», «muvaffak olmuş insanlara» rastlarız. Bunların, hiç bir tenkide tahammülleri yoktur. Hayatlarında uyguladıkları metodun en iyisi olduğunu iddia ederler. Zira bu sistemin sayesinde muvaffakiyetlerini elde etmişlerdir. Tecrübi metod bu iddiayı doğruladığı için, bu gibi insanlar her türlü tenkidi hor görür, hattâ hiçe sayarlar.

Serinin ikinci zümresi, halk tabirile, kodamanlar gelir. Genel Müdür, ve ezcümle Cemiyette ileri gelenler. Bu zümreden olan zevât genellikle tenkit görmediklerinden, ve eşlerinden başka hiç bir tenkide maruz kalmadıkları için, kendilerinin hakikaten birer kıymet olduklarına samimiyetle inanırlar ve hareketlerini ona göre ayarlarlar. Eğer bu gibi zevâta bir tenkit tevcih edilirse, bunu bir cürum, gayri tabii bir hareket olarak telâkki ederler.

Sıra zavallı, cemiyetin alt kademelerinde olanlara geldi. Bunlar tenkit edilirler fakat, heyhat, ilşerine son verilir korkusu ile, kendilerini müdafaadan âcizdirler. Ruhlarında acı acı üzerine eklenmek suretile, kendilerinde bir nefret hissi yerleşir ve ilk sosyal veya politik strükürün zedelemesinde, fırsattan istifade ederek, bir infilak gibi, nefretlerini patlatmak suertile, terakküm etmiş haksız mahçubiyetlerini bütün var kuvvet ve hiddetleriyle ortaya atılırlar ve isyan ederler.

Fakat en dramatik tenkit, büyüklerine en iyi bir şekilde hizmet etmiş,

fedakârlıkla çalışarak müesseseye olumlu neticeler elde etmeye muvaffak olmuş elemanlara haksız ve mesnetsiz tevcih edilen tenkittir. Bazen Amirler bu elemanlarının şan ve şereflerini zedelemek suretile muvaffakiyetlerine gölge düşürmeye çalışırlar. Bu gibi vakalar nadir olur, fakat zaman zaman bunlara rastlanır.

Mağrur olan hiç bir zaman tenkidi kabul etmez. Kendisine tevcih edilen tenkit onda derin bir yara açar. Sinirli olanların ise tenkide anî ve şuursuz mukabil reaksiyonları olur.

Görüyoruz ki tenkit edenlerde de, mevcut ve fakat kataloge edilmiş yarı-psikopatlar vardır.

Buna mukabil, Franmasonlar vardır. Onlar, tenkidi hoş görürler ve ilgi ile karşılarlar. Tekâmül etmek ister Franmason. Bu itibarla tenkidi memnuniyetle kabul eder, yeter ki tenkit ona, mikâp taşını pürüzlerinden temizlemesinde yardım edebilsin, bu tenkitten yararlanabilsin. Bütün bu saydıklarımı özetlersek, tenkid'in merkez sikleti tek bir noktada toplanmaktadır. Akıllı, normal, estetik, gayri müstehcen, ahlâki durum nasıl tarif edilebilir ve hangi durumlarda bunlara zıt karakterleri görürüz? Ve, burada, zaman ve mekân içinde muhtelif karakter veya karakter zümreleri arasında müşahade ettiğimiz farklı görüşlere rastlarız.

Kısa deyimle, tenkit, ahlâk ile sınıksız bağlıdır. Ahlâkımızın kriterlerine göre tenkit ederiz. Misal olarak; eğer, herhangi bir seksüel hareketi tasvip edersek, homoseksüalite, tam veya teknil strip-tease'i men eden kanunlara karşı koyarız. Bütün bu mevzu, bir ahlâki idealde toplanır. Bu ideal, insanın, tabiatla an'anevi yaşantısı ile, örf ve usullerle bugünkü hayatın ihtiyaçlarıyla, hemcinsinin hürriyetine karşı hareket edilmemesiyle ve bilhassa, fikir ve hareketleriyle insan, hayvanî hislerin üstünde bir yaratık olması dolayısıyla, tam bir ahenk içinde yaşamayı ister.

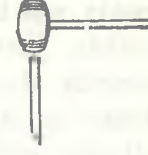
Franmasonluk, yüksek ahlâk esasına bağlı olduğundan, her şiddeti, her kaosu, her çirkin hareketi takbih eder. Dolayısıyla, bizi klâsik mantığın dahilinde hareket, karşımızdakinin fikirlerine hürmet, noktai nazarımızı itidal ile müdafaa etmek ve bizzat kendimizi hemcinslerimizin tenkitlerine açır tutmak şekil ve esasıyla tenkidi kabul eder. Franmason bir idealisttir. Herşeyin iyi yapılmasını ister. Burada ne hayat mücadelesi, ne gıpta, ne kıskançlık, ne korku vardır. Masonların emellerine varabilmeleri için, her birimiz aşkla, feragatla, ileriye

doğru yürümek için icabederse, kanunlarımızı, çalışmalarımızı tenkit ederiz. Her Mason, hem Mareşal ve hem de erdir. Mareşal emreder, er emrin tatbikatını yapar. Benliğimizin Mareşal tarafı fikirlerimiz ve kalbimizdir. Mareşal, ere, hakikatı aramasını, iyinin, doğrunun istikâmetinde yürümesini emreder. Er de egosu ile savaşa girer, doğrunun ve iyinin yönüne koşar.

Tenkid'in som altından evamiri aşeresini şöyle görürüm :

- 1 — Tenkit eden, bir an için olsa dahi, tenkit edilenin yerine geçmeli ve hiç olmazsa, bir defa hasmının tezini, onun görüşüne göre, meseleyi tetkik etmelidir.
- 2 — Tenkit eden, kendi görüşünün nihai ve mutlak olduğunu hiçbir zaman iddia etmemeli.
- 3 — Tenkit eden ve edilenin haklarının eşit olduğu kabul edilmeli. Karşıdakinin iddiasına hürmet etmeli, çünkü icra edenin rolü tenkit edenden çok daha zordur.
- 4 — Tenkit objektif olmalıdır. Ezcümle, sübjektiviteden ve hissiyattan arî olmalıdır.
- 5 — Tenkit samimi ve aynı zamanda cesaretli olmalıdır.
- 6 — Tenkit havai olmamalıdır. Kuvvetli, fennen tesbit edilmiş, sağlam delillerle desteklenmelidir.
- 7 — Küçük düşürücü veya hücum eden tenkit kullanılmamalıdır. Şiddetli bir tenkit, zayıf karakterin eseridir. Zira, böyle bir tenkit, akli selimimizden ziyade heyecanlı hissiyatımıza seslenir.
- 8 — San'at, musiki ve sair mevzularda tenkit; eserin kendi ideallimize uygun olmadığını tebarüz etmekle yetinmelidir, sadece.
- 9 — Tenkid'in daima yapıcı bir emeli olmalıdır. Binaenaleyh, tenkit, kanun, nizam, örf ve adetlere göre yapılmalıdır.
- 10 — Ve nihayet, tenkit ile birlikte, deva da teklif edilmelidir.

Kardeşlerim, Frımason olarak, heyecanla olsun, sistematik olsun, marazi olsun, akli hikmetin mahsulü olsun, mantıksız olsun, direkt veya maksatlı olsun, haklı veya haksız olsun... Her tenkidi kabul edebilirim, yeter ki, bu tenkidin derininde AŞK olsun.

"Düşünce" nin Mason Hayatındaki Önem ve Değeri

Cavit YENİCİOĞLU

OPERATİF masonluğun SPEKÜLATİF masonluğa dönüşümü ile beraber, beden işçiliği olan Masonluk da fikir işçiliği haline gelmiştir. Bu sebeple bilzerde bu gün SPEKÜLATİF Masonluğun birer mensubu olarak, san'atta ilerlemeyi sağlayabilmek için OPERATİF Masonlukta olduğu gibi yalnızca ameli bilgi ve pratiği geliştirme ve arttırmaya yarayan çalışmalar yapmak yerine, fikri alanda çalışmalar yapmak zorunluğundayız.

Hiç şüphesiz Masonluğun geç-

mişteki tarihine dayanan geniş kültürüne sahip olabilme ve geleceğine ışık tutabilme bakımından; çok okumak araştırmalar yapmak, bu araştırma ve incelemeler sonucunda meydana gelecek bulgulardan bir sentez çıkarabilmek için de insanın en değerli vasfı olan «DÜŞÜNCE» gücüne baş vurmak tek ve gerçek yol olacaktır.

Bir büyük düşünür (İnsanın bütün değeri düşünceye dayanır) diyor. Bu bakımdan ben bu büyük değerden; bir Mason olarak

çalışmalarımızda, ham taşı yontmakta, ona bir şekil ve cilâ vermekde, İnsanlık Mabedinin inşasında alacağı yere lâyük bir değer ve ölçüde olgunlaşarak ufkunun gelişmesine yardımcı olmakta, dolayısıyla mensubu bulunduğumuz topluluğa, Evrensel kardeşlik ve hatta insanlık âlemine faydalı olabilmek yetenek ve olanaklarını elde edebilmek bakımından geniş çapta yararlanacağımızı ummaktayım. Bu güne kadarki araştırmalarım içerisinde geliştirilmesine en çok değer vermemiz lüzumuna inandığım nesnenin de bu değer, yani «DÜŞÜNCE» olduğu kanısına vardım. Yalnız konuşmamızın başlığının kapsadığı konuya girmeden evvel bu, düşünce kelimesinin felsefi yönden tarifi üzerinde ünlü düşünürlerce yapılan araştırmalara bir nebze değinmek istiyorum ve bunu konumuzun önemi bakımından da faydalı buluyorum.

Aziz Kardeşlerim.

Ünlü bu düşünürlere göre «DÜŞÜNCE» ruhsal olguların tümünü veya hayvanın aşağı zekâsının karşıtı olarak, sadece, insanın düşünsel hayatını dile getirmek için kullanılan bir kelimedir. Ancak; Düşünceyi «BİLİNÇ», «ZEKÂ» veya «AKIL» dan ayırd etmek gerekir. Çünkü «BİLİNÇ»

ruhsal olgunun içe bakışla kavranabilen özel yanıdır.

«ZEKÂ» ise, sadece insan ve insanın kavramsal anlayışında değil aynı zamanda, hayvanda ve hayvanın duyumsal algılamasında da ortaya çıkabilir.

«AKIL» ise, insanın bazı kaide ve ölçülere göre düşünce yeteneğidir.

Demekki, geniş anlamda DÜŞÜNCE, ruhsal olguların tümüdür ve «RUHİ» olguların bilimi olan Psikoloji'nin de konusudur.

Şimdi bir ruhsal olgu nedir? Birazda buna değinelim.

Doğadaki bütün gözlenebilir olgular birer Nesne'dir. Yani dışarıdan ve bu olguları inceleyen herhangi bir kimse tarafından bilinip tanınır.

Ruhsal olgular ise, dışarıdan bilinip tanındığı gibi, olguyu yaşayan ÖZNE tarafından ve özellikle sadece bu özne tarafından da bilinebilir.

Hem Nesnel hem de Öznel olan bu çiftte yan, ruhsal olgunun temel ve ayırd edici özelliğidir; bu çiftte yan olmazsa, ruhsal olgudan da söz edilemez. O halde bir ruhsal olgunun var olması için hem Öznel yanın ve hem de Nesnel yanın var olması gereklidir. Rüyasız bir uyku, bir bayıl-

ma, bir ölüm veya tamamen otomatik olan bir alışkanlık, nasıl ki birer ruhsal olay değillerse (çünkü bunlarda, Öznel yan, yani BİLİNÇ noksandır). Bedensiz bir fikir, bir «Salt Düşünce» ve bir «Salt Ruh»da ruhsal olgu değildir. (Çünkü bunlarda da Nesnel yan noksandır)

Ayrıca sözü geçen bu iki yan, birbirine dayanır ve birbirine bağlıdır. Meselâ; bir Anestezi iğnesi Nesnel yan üzerinde etki yapar ama aynı zamanda Öznel yanı da etkiler, yani ağrıyı dindirir. Bunun tersine Melankolik bir «BİLİNÇ» hâli iştihayı yok edebilir ve nesnel yanı etkileyebilir.

Ruhsal olgunun Nesnel yanını ele almak nisbetn kolaydır. Psikoloji, bu amacı gerçekleştirmek için çeşitli Nesnel metotlar kullanır. Bu metotlar kimi zaman Psikoloji kimi zaman da Fizyoloji'ye dayanır.

Oysa, ruhsal olgunun Öznel yüzü, bunun aksine sadece iç bakışa açıktır ve sadece iç bakış metodu ile incelenebilir. İç bakışa yetenekli olan ve içe bakış dil aracılığı ile dışarıya duyurabilen biricik yaratık da insandır. Kendi Öznel hayatına sadece insan tanıklık edebilir.

Fransız Filozofu ve Matematikçisi «Descartes» ise metodik

bir şüpheden yola çıkar. Bu metot, yanılı ve ön yargıları önlemek, eleme yolu ile şüphe edilemez bir gerçeğe ulaşmak için, her şeyden şüphe etmeğe dayanır. «Descartes» bu yol ile şüphe edemeyeceği gerçeğine varır. Oysa Descartes'e göre (şüphe etmek düşünmektir). Şu halde düşündüğünden şüphe edemez düşüncesinin varlığı ona ilk gerçek olarak görünür; bundan hareket ederek (Düşünce'nin ne olduğunu öğrenmek, bedenini tanımaktan daha kolaydır) sonucuna varır.

Descartes, kendinin düşünen varlık olmasından hareket ederek kusursuz bir varlık fikrine varır ve bu kusursuz Varlık'ın (yani Tanrı'nın var olduğu sonucunu çıkarır; bunu ONTOLOJİK tanıtla, tanıtı da MÜKEMMELİK kavramı ile ispatlar. Daha sonra, Tanrı'nın bizi kandırmak istemeyeceği düşüncesinden hareket eden Descartes, bu tanrısal doğruluk sayesinde dış Dünyanın ve özellikle kendi vücudunun var olduğu sonucuna varır. Bu Metafizik tutum, sonradan BERKLEY'in de benimseydiği tamamiyle idealist bir tutumdur. (Ruhun Maddeye göre önceliği, «Var olmak algılanmak demektir» fikri.)

Bununla birlikte, Descartes'in hareket noktasındaki şüphe, sa-

dece metodik bir şüphe idi. Berkley'in «Maddesizcilik»i gibi dış dünyayı kesin olarak red etmiyordu. Ona göre çok dolaylı yoldan da olsa, ıspatlandımı, dış dünyanın varlığı, «DÜŞÜNÜYORUM»un varlığı kadar kesinlik kazanır; «Descartes» geçici idealizminden ayrılır ayrılmaz «Gerçekçiliğe» (yani kendi düşüncesinin dışında bir şeylerin var olduğu düşüncesine) varır. Descartes'e göre bu gerçekçilik ikicidir (Dualizm); çünkü varlığı iki cevherden olmuş kabul eder. Ruh ile Madde (veya düşünce ile UZAM «étendu» veya ruh ile beden); yani yarı maddeci, yarı ruhcu'dur. Maddi cevherle, yani bedenle ilgili şeylerin tamamen maddi, hatta mekanik bir yoldan açıklanabileceği düşüncesi buradan gelir. Beden'in bütün hayvanlardaki gibi bir makine, ustaca yapılmış bir çeşit otomat olduğu; ve canlılığının ruh'un varlığına bağlı olmadığı düşüncesindedir. Düşünce üzerine yapılan araştırmalardan buraya kadar naklettiğimiz fikirleri özetliyecek olursak şu sonuca varırız :

Ruhsal Olayların Bilimi : Yani düşünce hakkında edinilen açık ve sağlam bilgi; DUYARLIK gibi en ilkel ruhsal olaylardan, «ZEKÂ» ve «AKIL» gibi en yüksek ruhsal olaylara kadar uza-

nan alanı kapsıyarak bize düşüncenin tümü hakkında aydınlatıcı bilgiler sağlayabilir.

Aziz Kardeşlerim.

Tanrı bütün yaratıklarının üstünde olan insanlara «ZEKÂ», «AKIL», «İDRAK» ve özellikle «DÜŞÜNCE» ve düşüncelerini dil aracılığı ile duyurabilme yeteneğini ihsan etmiştir ki, bizler için çok büyük bir mazhariyettir. Ne mutlu bilzere ki, doğa'da ve Uzam'da gördüğümüz veya görebildiğimiz her şey üzerinde düşünme, araştırma ve bir sonuca ulaşma olanağına sahibiz ve insanlık bu olanaklarını var olduğu gündenberi uygarlığa hizmet yolunda kullanmıştır, kullanmaktadır ve kullanacaktır. Hal böyle olunca, evrensel bir kardeşlik ve insanlık mabedi kurmak amacıyla olan Masonluk âlemi mensuplarının da elbetteki aktif hareketlerden ziyade düşünsel çalışmalara yönelmesi gerekmiş ve Dünya Masonluğu da bu güne kadarki faaliyetlerini bu yolda yapmıştır.

Büyük düşünür Descartes (iyi yapmak için iyi düşünmek elverişli) diyor. Şu halde iyi'ye, Güzel'e ve Doğru'ya yönelmiş çalışmalarımızda Düşünce'nin önem ve değeri kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

Esasen Mason topluluğuna katılmak üzere bulunan bir aday'ı

her şeyden evvel «DÜŞÜNCE ODASI» na almanın bir sebebi de Masonluğun ilk adımında çalışmaların düşünce ile başladığını göstermek değil midir? Düşünce odasındaki yabancıların kendisi ile başbaşa kaldığı o anda, düşünmekten başka yapacağı bir iş var mıdır? Masonluğa giriş töreninin ilk sınavı olarak, önüne konulan kâğıttaki soruların cevaplarını verebilmek için düşünmeye mecbur değil midir? Bununla kendisine Masonluk hayatı boyunca her şeyin araştırma ve düşünce sonucu elde edilebileceği anlatılmak istenilmiyormu?

Masonluk'da her dereceye ait bir çok bilgilerin sembollerle ifadesi, onların taşıdıkları derin ve geniş manaların yazı ve sözle ifadesi güçlüğünden başka, delâlet ettikleri fikirleri çözümlemede mensuplarını düşünmeye sevk etmek, diğer bir deyim ile, düşünce yolunu açık bırakmak maksadını da taşımaktadır.

Düşünce'de ne derece azimli, sabırlı ve sonuçları değerlendirmede ne kadar güçlü isek masonik ufkumuz o nisbette genişleyecek ve muvaffakiyemiz de o kadar artacaktır. Bizce iyi bir Mason olabilmenin yolu, Masonik sembol ve ritüeller veya Masonik eserlerdeki fikirler üzerinde düşünce ve araştırma

dan, araştırmalar üzerinde yeniden ve tekrar düşünmeden geçmektedir. Yükselme ve ufukların genişlemesi ve hakikate ulaşma ancak bu yol ile mümkündür.

Birinci derece Ritüelimizin, celsenin açılışı bölümünün bir yerinde :

«Mason dışardan gelecek hiç bir güç ve yardıma güvenmeksizin kendi kendini yüceltmeye çalışmalıdır. Ara sıra günlük hayatın kaygılarından uzaklaşarak DÜŞÜNCEYE DALMALI, vicdanının sesini dinlemelidir. Ancak böyle zamanlarda iyilik ve güzelliklerin kaynağını görebileceğimiz geniş ufuklar gözlerimizin önünde açılır. DÜŞÜNCELERİMİZ Evrenin Ulu Mimarı dediğimiz yüce varlığa doğru yükselmeğe başlar» deniliyor.

Masonlukta düşüncenin önem ve değeri bundan daha açık ve güzel bir şekilde anlatılamaz. Bu ifade ile; bize, ara sıra günlük hayatın kaygılarından uzaklaşarak düşünmemiz, vicdanımızın sesini dinliyerek nefis muhasebesi yapmamız lüzumu ve Evrenin Ulu Mimarı dediğimiz Yüce Varlık'a doğru yükselmiz ise her türlü kötülüklerinden arınmış bir düşünceler silsilesi ile mümkün olabileceği anlatılmak istenmektedir. Bununla da HAKİKAT nuruna an-

cak düşünceler yolu ile ulaşılabilceği ispatlanmaktadır.

RAMA, KRİSHMA, HERMES, ORPHE, PYTHAGORE gibi büyük 'initié'lerde, nefis muhasebesi içinde ruhun tekâmülü yollarını aramışlardır.

Hazreti MUSA'nın Sina dağındaki bir mağaraya kapanması, Hazreti İSA'nın Engaddi civarındaki bir mağarada iğtikâf yeri araması, Hazreti Muhammed'in senede bir ay MEKKE yakınındaki Cebeli Hara da bir mağraya çekilerek düşünce ve Riyazet ile iştigali vakıları ruhun tekâmülü için zaruri olan kişisel çabaların en belirli delilleri değildir? Her fâninin lâyık olduğu kemal derecesine ulaşmasının ancak ve ancak düşünce yolu ile mümkün olabileceğine bizleri inandırmıyordu?

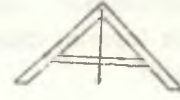
Konuşmadan, cevap vermeden, bir şey hakkında karar verme-

den düşünelim. Düşünce bizleri kötü söz sarfından, kötü hareket yapmaktan ve yanlış bir karar almaktan alıkoyacak ve dolayısı ile bu yanlış hareketlerden bizleri tenzih ederek yücelmemize yardımcı olacaktır.

Var olan Nesnelere üzerinde düşünmek kolaydır. Güç ve asıl olan ruhsal olgular üzerinde düşünmek ve bunları dile getirmektir.

Ham taşı yontmak, Ona bir şekil ve cilâ vermekte kullanacağımız en yararlı vasıta, ruhsal olgular üzerinde düşünmek ve her türlü kötülüklerden arınmış, tertemiz bir düşünce silsilesi ile gerçeğe doğru yükselmektir. Düşünebilmek, Şeytanî, Hayvanî ve İnsanî düşünceler üzerinde düşünmek, bize hareketlerimizin rehberi olacak (Aklı Sellim) i bulmakta tek ve gerçek yoldur. Evrenin Ulu Mimarını hepimizi bu yoldan ayırmasın.

Kiliseler ve Franmasonluk (1)

Tayfur TARHAN

«Kilise-Franmasonluk» anlaşmazlığı, bugün artık uzun bir geçmişe sahip olmuştur; bu itibarla da, sebep ve safhalarının tam bir açıklık ile gözden geçirilmesi, sonra da, bugünkü durumuna bakılması imkân dahiline girmiştir.

Katolik (2) olmayan kiliseler :

Protestan (3) kiliseler, tarîh boyunca, bâzen, fakat nâdiren ve münferit hallerde masonluk aleyhtarı vaziyetler almışlardır. Bir çok pastör,

(1) Bu derlemede, Alec MELLOR'un lûgatinden ve LE FIGARO gazetesinden yararlanılmıştır.

(2) Katolik : Evrensel demektir. Roma Kilisesi kendine bu ünvanı vermiştir. Katoliklik, İsâ'ya sâdik olup, papayı, İsâ tarafından verilen yetkilerin vârisi olması itibariyle, kendi rûhânî şefleri olarak tanıyanların dînidir.

(3) Protestan : Roma Kilisesinden ayrılan ve ayrı kalan, Reform mensuplarına denir. Protestanlık, Reform'dan ortaya çıkan dinî doktrinlerin ve Kiliselerin tümünü kapsar. Reform ise, dinî anlamda, XVI. yüzyılda, Avrupa'nın büyük bir kısmını papaların başkanlığından ayırarak, protestan Kiliseleri meydana getiren dinî harekettir.

günümüzde, masonluğa mensuptur; bilhassa, peskoposluğun önemli bir kısmını masonların teşkil ettiği anglikan (4) Kilisesi için hâl böyledir.

İskandinav Devletlerinde, katolik peskoposluk, ihtidâ etmek isteyen franmason lüteryenlerin (5), arzu ettikleri takdirde franmason olarak kalmalarına resmen müsaade eden bir karar ittihaz etmiştir. Lüteryen Kiliseler, her zaman Localara sempatilerini izhar etmişlerdir.

Buna mukabil, yunan ortodoks (6) kilisesi, Franmasonluğa karşı vaziyet almıştır.

Katolik kilise :

XVIII, yüzyıldan önce, katedraller inşa eden operatif Masonluk, hiç bir zaman kilise tarafından takbih edilmemiştir.

Sorbonne'un, yâni ilâhiyât Fakültesinin, kalfalıkları (compagnonnages' ları) ithâm eden 14 Mart 1655 tarihli bir kararından zaman zaman bahsedilir. Bu kararla, kalfalıkları, üyelerine «yapacaklarını, ya da yapıldığını göreceklerini, ne babaya, ne anaya, ne karıya, ne çocuklara, ne de günah çıkarıcıya ifşâ etmemeye» İncil üzerine yemin ettirmelerinden dolayı ithâm ediliyorlardı. İthâmlarının bu sebebine, yeni kalfalara yapılan âmiyane vaftizler gibi uygulamalar da ekleniyordu.

Ancak, «Kalfalık» ile operatif Franmasonluğun birbirine karıştırılması hatâdır. Kalfa derecesi ile, «Compagnons du Tour de France» ın Kalfalığı, ayrı şeylerdir. Orta çağ loncalarının Usta, Kalfa ve Çırak olarak mertebelendiği bilinmektedir. «Kalfalık» adı verilen müessese ise XVI. yüzyılda, Ustalığa karşı bir tepkiden doğmuştur ve hiç bir

(4) Anglikan : İngilterenin resmî kilisesi olan anglikon kilisesine has prensip, doktrin ve müesseselere ait olan.

(5) Lüteryen : Lüter'in doktrinini benimseyenler. Lüter (Luther) ise, 1483 ile 1546 yılları arasında yaşamış bir alman ilâhiyatçı ve protestan reformcudur.

(6) Ortodoks : Dogma'ya ve Kilise doktrinine uygun anlamında olan bu deyim, 1054 yılında Roma'dan ayrılan doğulu Kiliseler için kullanılmaktadır. Hangi itikattan olursa olsun, her Kilise, pek tabii olarak «ortodoks» olmaya önem verir, aksi hâlde kendini inkâr etmiş olur; ancak, bizans ritinden ayrılmış olan Kiliseler, İstanbul Patrikliğinin tesiri ile, bu rüçhâniyetin kendilerine verilmesini istemişler ve artık «ortodoks» kelimesi, kendileri için, topluluklarının tümünü ifade etmiştir.

tekrîsî vasfı yoktur; mason locaları ile ilişkisi de olmamıştır. Bu itibarla, bahis konusu edilen İlahiyet Fakültesi kararının Masonlukla bir ilgisi yoktur.

XVIII. yüzyılda, «In eminenti» papalık fermânı ile (1738), Masonluğu ilk olarak ithâm eden Papa XII. Kleman (Clément) olmuştur. Bu ithâm-nâmede iki sebep ileri sürülüyordu :

1. Masonik merâsimlerdeki **sırrın** şüpheli karakterinin, «Kardeşliğin» her dinden insanları kabul etmesiyle vahimleşmesi sebebi.

2. Fermanda, «Aliisque de justis ac rationabilibus causis Nobis notis.» (Ve Bizce bilinen **diğer** haklı ve maakul sebeplerle.) şeklindeki mübhem kelimelerle ifade olunan **gizli** bir sebep.

Birinci noktada, Papalık, aynı sebeple Masonluğu yasaklamış olan bazı geçici hükûmetlere ayak uydurmaktan başka bir şey yapmış olmuyordu. Kaldı ki bu hükûmetler protestan Devletlerindi.

İkinci sebep, daha esrarlı görünmektedir. Bâzen çabucak iddia edilen aksine olarak, yukarıda zikredilen ibareye, «Bullarium romanum» da mevcut olan XII. Kleman'ın bütün fermanları arasında rastlanmamıştır.

İyi aydınlanmamış bazı sebeplerle, Papa **XIV. Benoît** da, 1751 de, **Providas** fermânı ile, sefeinin fermânını teyid etmiştir.

1776 da, VI. Pie, Inscrutabili fermânında, XVIII. yüzyıl fikirlerinin bilânçosunu yapmış ve bunlar hakkında ithâmlarda bulunmuş ise de, Franmasonlukta söz etmemiştir.

XIX. yüzyılda, Viyana kongresi (1815) ertesinde, «Voie substituée» (ikame edilen yol) adı verilen, Franmasonluğun derinliğine şekil değiştirmesi hâdisesi başlamıştır; bununla beraber, hâdisesâdece kıt'a Avrupası ile ilgili olmuş, İngiliz masonluğu ise bu hareketin dışında kalmıştır. İtalyan, İspanyol ve Fransız localarına tederîcî surette sızmalar olmuştur. Aynı zamanda, katoliklerin bu localara mensubiyetlerinin yasak edilmesi, herhangi bir panzehir bulunmasını imkânsız hâle getirmiştir. Kıt'a locaları militanlarının kilise aleyhtarlıkları ile doğrulan bir sürü Franmasonluğa karşı yönelik papalık tamimlerinin çıkmış olması, bundan ileri gelmiştir :

- VII. Pie : Ecclesiam (1821)
XII. Léon : Que graviora (1825)
VIII. Pie : Traditi (1829)
IX. Pie : Qui pluribus (1846)
Multiplices inter (1865)
Apostelicae Sedis (1869)
Esti multa (1873)

XIX. yüzyılın ikinci yarısında, durum gayet açıktır : Bir tarafta, rûhî değerlere tam saygılı İngiltere Büyük Locasının temessül ettiği muntazam Masonluk, diğer tarafta, bütün din aleyhtarı felsefelere, ileri politik partilere ve nihayet açıkça ilân edilmiş dinsizliğe kapılmı açık tutan kıt'a Franmasonluğu vardır. İtalya'da, bir çok **mazzinist**'in zihninde katolik Kilisenin sonunu ifade eden geçici İktidarın sonu olan «Roma Meselesi», durumu vahimleştirmiştir.

XIII. Léon'un, 20 Nisan 1884 de, Masonluğa karşı «Humanum Genus» tamimini çıkarması ve bunu takiben «Praeclara» (1894) ve «Annum ingressi» (1902) adı altında iki tebliğde bulunması, bu savaş havası içerisinde cereyan etmiştir. İhtilâf, 1844 yılında zirvesine ulaşmıştır. **XX. yüzyılda**, Fransa III. Cumhuriyetinin ruhban aleyhtarı savaşlarından sonra, ve 1913 te, muntazam Masonluğun Fransa'da yeniden doğuşunu müteakip, katolik efkâr iki Masonluk arasındaki farkı anlamaya büyük yavaşlık göstermekle beraber, ihtilâf münhanîsi yavaş yavaş aşağıya doğru meyletmiştir. Tarihçiler arasındaki fikir teatileri, aynı zamanda da, 1940 ile 1944 yılları arasında, «Mukavemet»in gerçekleştirdiği büyük millî uzlaşma, **Albert Lantoine**'in temennilerinde kullandığı tâbirle, «Ateş-kes»i oluşturmuştur.

Sonuncu safhayı, XXIII. Jean ve II. Vatican, sonra da VI. Paul tarafından istenen «Aggiornamento» teşkil etmiştir. Geçmişte Kilisenin sansürlerini mücip olan sebeplerin analizi, muntazam Masonluk bahis konusu olduğunda, bu sebeplerin mesnet bulamadığını ve «Humanum Genus» papalık tâmininin, bunlara uygulandığında, amacına ulaşamadığını ve «darbesinin ıskâ geçtiğini» göstermiştir. Bunun neticesi olarak, bir yandan, katolik «entegrist»ler (7) tarafından, öte yandan, ge-

(7) Entegrist (Intégriste) : Sağcı denilen bazı katoliklerin zihniyetinde olup, solcu denilen diğer katoliklerin ilericiliğine karşıt olarak, bütün yaşamı katolik doktrininin kapsamına almak isteyen.

ride kalmış «kombist»ler (8) tarafından frenlenen, fakat, fikirlerin uzlaştırılmasından da öte ileriye görür, katolik-masonik çifte mensubiyeti - anglikanlar için hiç bir vakit vicdan sorunu bahis konusu edilmediğine göre - gerçekleştirebilir sayanlarca mertçe yönetilen yavaş fakat emin bir fikir cereyanı ortaya çıkmıştır.

İhtilâfın sonu : 1917 de, Papa XV. Benoît tarafından yürürlüğe konan kilise kanununun 2.335 inci maddesinde şöyle denilmiştir :

«Kiliseye veya meşru sivil iktidarlara suikast eden, masonik ya da başka bu neviden cemiyetlere adlarını kaydettirenler, bu fiillerinden dolayı, sâdece peskoposluk Makamına muhassas olan aforoza uğrarlar.»

Muhterem Peder **Michel Riquet, S.J.** (9), bu metni tahlil ederken bunun, «kanunla tesis edilen cezanın, ancak suçun, kanunun tâbirlerine has anlamda, kendi nev'inde tam olması hâlinde uygulanacağını» açıkça ifade eden, aynı kanunun 2.228 inci maddesiyle karşılaştırılmasının yerinde olacağına işaret etmiştir. Oysa muntazam Franmasonluk, Kliseye, ya da meşru iktidâra karşı suikast sayılabilecek her hususu tasrîhen kendine yasakladığına göre, 2.335 inci maddenin tarifine girmediği ve metninde mümdemiç cezanın ona râcî olmadığı açıkça ortaya çıkmaktadır. XV. Benoît Kilise kanununun bu **şekildeki** tefsiri, katolik mertebeler silsilesince hiç bir vakit tekzip edilmemiş, dolayısıyla de, bir çok katoliklerce, haklı olarak, zimmen tasvip edilmiş telâkkî olunmuştur.

Diğer taraftan, aforoz cezasının, kilise hukunda, iki tipe ayrıldığını hatırlatmakta yarar vardır. Zecrî kazanın olağan hükümlerine benzeyen ve bir kişiye şahsî mahiyette tefhim edilen aforoz tipi vardır; bir de, «Latae sententiae» denilen, yâni önceden tefhim edilen ve sanki suçlu bekleyen aforoz tipi vardır. İşte, Franmasonluk için, bugüne kadar, bu ikinci ceza nev'i tefhim edilmiştir. Oysa, yeni Kilise Kanunu tasarısı, «latae sententiae», aforozun genel surette kaldırıl-

(8) Kombist (combiste) : Fransa Başbakanlarından E. COMBES ve taraftarlarının politik kanı ve eğilimlerini paylaşan. Emile COMBES (1835 - 1921), Devletin laikliği esasını savunmuştur.

(9) Michel RIQUET, 1898 de Paris'te doğmuş olan bir fransız din adamı olup, çağdaş büyük meseleler karşısında hirstiyan davranışı temasını işlemiştir; 1975 Şubatında «Le Figaro» adlı gazetede yayınlanan bir yazısını, bu derlemenin sonunda bulacaksınız.

masını öngörmüştür. Böylelikle, oldukça esnek ve prensiplere uygun bir tâdil yapılmış olacaktır. Eskiden verilen mahkûmiyetler, beşerî adâletten vicdânî adâlete, yâni, kazaî plandan ahlâkî plana geçmek suretiyle bâkî kalacaktır. Gayriahlâkî bir fiil, aforoz cezasına çarptırılmasa da bu vasfını kaybetmez. Kiliseye ya da meşru iktidâra karşı düşmanca davranan bir Masonluğa intisap eden katolik, o andan itibaren, tartışılmaz surette günahkâr durumuna düşecektir. Buna mukabil, Kiliseye karşı tam saygılı olan ve üstelik üyelerine kilise aleyhtarı Masonluklarla her türlü münasebeti yasaklayan bir Masonluğa intisap edenin ne günahı olacaktır ki? S. S. Jean XXIII ün ölümünde, Fransa Millî Büyük Locası, Kardinaller Mukaddes Kolejine, bu konuda yeteri kadar açık olan şu telgrafı göndermiştir :

4 Haziran 1963

Pek Muhterem Kardinal TISSERANT,
Kardinaller Mukaddes Koleji Duayeni.
Vatikan Sitesi.
Efendimiz,

Neuilly — sur — Seine'de Bineau bulvarı 65 No. daki Fransa Millî Büyük Locası, Aziz XXIII. Jean'ın Allaha kavuşmasından duyduğu derin teessürle, bütün dünyaca hissedilen bu mâteme, tüm mü'minlerle birlikte dua ederek katılır ve Kardinaller Mukaddes Kolejinden, derin taziyet ve saygılarını kabul buyurmasını rica eder.

Aynı zamanda, Büyük Locanın Yüksek Şahsiyetinize karşı duyduğu derin saygı hislerini de lütfen kabul buyurmanızı rica ederiz Efendimiz.

(İmza) E. Van HECKE, Büyük Üstat.

Mukaddes Kolej, aşağıdaki telgrafla cevap vermiştir :
Kardinaller Mukaddes Koleji, nâzik tâziyet mesajınızdan çok mütehassis olarak, size sonsuz şükran hislerini iblağ etmekle beni görevlendirdi.

(İmza) Kardinal Aloisi MASELLA, camerlingue.

Bu telgrafların tonu, bu konuda kendi öz an'anesine sâdık olan muntazam Franmasonluğun ve katolik Kilisenin, hangi yollara girdiklerini göstermekte idi. Bu tarihten beri hareketler devam etmiştir. **Küçüm-**

senmeyecek adette koyu katolik, masonik eriştirmeye mazhar olmuşlardır. XV. Benoît tarafından yürürlüğe konanın yerine kaim olmak üzere hazırlanan kilise kanununda 2.335 inci maddenin tekrarlanmıya çağrı tahmin olunmaktadır. Sonuç olarak, Kilise—Masonluk problemi-nin, Tanrısızlar da dahil olmak üzere, Kilisenin «diyaloga» giriştiği imansızlar problemi sâhasının tamamıyla dışında yer aldığını belirte-lim. Filhakika, muntazam Franmasonluk, hiç bir vakit imansızlardan teşekkül etmemiştir.

Fransa'da çıkan «le Figaro» adlı gazetede, «Kilise ile Barış mı? Grand Orient de France, değişip değişmediğini söylemelidir.» başlığı altında 1975 şubatında yayınlanan makalesinde, R. P. Michel RIQUET şöyle demektedir :

«Mâdemki Papa VI. Paul tarafından ilân edilen mukaddes yıl (10) katolikler indinde, önce kendi aralarında, sonra da bütün hirstiyanlar arasında ve daha genel olarak, dinî inançları ne olursa olsun, bütün iyi niyetli insanlar ara-sında barış alâmeti olarak tezâhür etmektedir, bu mübarek yılda, Kilisenin Franmasonlukla ilişkilerinin ne merkezde olduğunun araştırılması, yersiz olmayacaktır. Daha bu son günlerde, **Oliver Pierrebourg**, sonra da, **Jean Boudaris**, bize, Grand Orient de France'ın, esasen öteden beri öğ-rettiği müsamaha ve vicdan hürriyeti yolunda terakkî kay-dettiğinden iyimserlikle bahsettiler. Son defa, Gaumont salonlarının ekranlarında, evvelce kaydetmiş bulunduğum hususları cevaplandırın Grand Orient'in Büyük Üstâdı M. Prouteau, Kilise'den hiç bir şey beklemediğini, ancak onun hakkında icraâtına göre hüküm vereceğini ifade edi-yordu.»

«Hâlihâzır Franmasonluğun menşesinde, taş yontucuları korporasyon-ları, katedral inşaatçıları vardır. 1717 de birleşip Londra Büyük Loca-sını, sonra da İngiltere Büyük Locasını meydana getiren Localar, bu korporasyonların statülerinden ve eriştirme ritlerinden esinlenmiş-lerdir. İki asırdan fazla bir zamandır, İngiltere Birleşik Büyük Locası, ilk kurucularının prensiplerini muhafazaya itinâ göstermiştir. İngilte-re Birleşik Büyük Locası, ancak, kendileri gibi hakiki masonik an'ane-

(10) **Mukaddes yıl (Année Sainte) :** Roma'da büyük jübilenin ilân edildiği yıl olup, genellikle 25 yılda bir, ya da Papa karar verdiğinde tekrarlanır.

yi belirleyen **landmark** denilen röperlere (sınır taşlarına) sâdik olan millî Büyük Localar ile münasebette bulunmaktadır; landmarkların başında ve her şeyin üstünde, Evrenin Ulu Mimarî denilen «Yüce Varlığa inanmak», sonra da, üzerine yemin edilen ve localarda her zaman açık bulundurulması gerekip «mukaddes kanun kitabı» telâkkî olunan İncil gelir; bununla beraber, vaitlerin tutulmasına kutsal bir nitelik veren — Kur'an, Zend-Avesta (Zerdüş) veya Manou Kanunu gibi — başka uygun bir kitap da bulundurulabilir.»

«Grand Orient de France bu esas mecburiyetlerden sarfınazar etmiş bulunduğu içindir ki, İngiltere Birleşik Büyük Locası, 1877 de, o zamana kadar müntesipleri Londra ana locası tarafından muntazam olarak tanınan bütün localara kardeş olarak kabul edilen Grand Orient de France ile münasebetlerini kesmiştir. XIX. yüzyılda, Fransa, Belçika, İspanya ve İtalya'daki Grand Orient Localarının, Kilise'ye ve Papalığa karşı gittikçe daha hasmâne olan siysal bir harekete yöneldikleri de, inkâr kabul etmez bir olaydır.»

«Bu olaylar sebebiyledir ki, Kilise, XIX. yüzyılda Grégoire XVI, Pie IX ve Léon XIII tarafından, «Kilise'ye ve meşrû sivil makamlara karşı komplolara girişen masonik veya diğer bir câmiaya intisap edenler»e karşı kaleme aldıkları sansürü, 1917 de, rûhânî ahkâmına dahil etmiştir (Ahkâm No. 2.335). Genelliği itibariyle bu aforoz, herhangi bir kiliseye karşı hasmâne olan her türlü faaliyeti kendine yasaklayan «an'anevî» Franmasonluk ile, Kilise'ye karşı bir entrika yuvası olan Fransa ve İtalya Grand Orient'larının tâbiyetindeki Franmasonluk arasında mevcut olan derin farklılığı dikkate almamış bulunuyordu.»

«Pek tabiidir ki, masonik bir obediyanın an'anevî intizamının takdiri Vatican'ın yetkisi dâhilinde değildir; ama Vatican'ın, Kilise ile savaş halinde olan ve onu imhâya çalışan obediyanlara karşı kendini koruyacağı da kuşkusuzdur. İşte, son günlerde «imân doktrini ruhânî meclisinin» (eski Kutsal Ofis'in) prefesi Kardinal **Seper** tarafından Amerika Birleşik Devletleri peskoposlar Konferansının başkanı Kardinal **Krol**'a gönderilen mektubun anlamı budur. Bu mektup, «2.335 sayılı ahkâm yalnızca Kilise'ye karşı hareket eden cemiyetlere mensup olan katolikleri ilgilendirir diyen yazarlar görüşünün tam bir emniyetle öğretilip, uygulanabileceği»ni açıkça beyan etmektedir.»

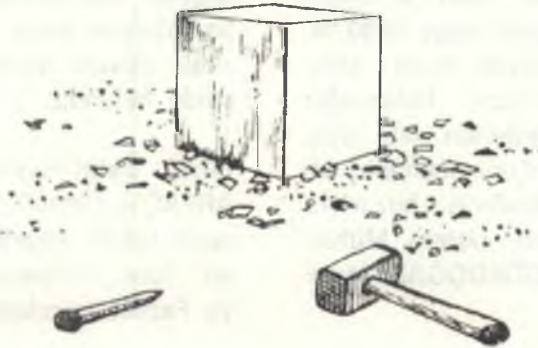
«Şu halde, bir Loca Kiliseye karşı düşmanca olan her türlü faaliyetleri kendine yasak ettiği andan itibaren, bu locaya intisap edecek olan katoliklerin, 2.335 sayılı ahkâmın öngördüğü aforoza ipso facto mâruz

kalmayacakları söylenebilir. İngiltere Birleşik Büyük Locası için ve Fransada, merkezi Neuilly'de, boulevard Bineau'da olan ve şimdiden 5000 den fazla müntesibi bulunan Fransa Millî Büyük Locası için, itirazsız olarak, hâl böyledir.»

«Grand Orient de France'a, Droit Humain'e ve (Neuilly'deki Grande Loge Nationale Française ile karıştırılmaması gereken, rue Peteau'daki) Grande Loge de France'a gelince, müntesiplerinin «Kilise'ye karşı hareket eden cemiyetler»e münhasır olan sansüre bâdemâ muhatap olmamaları için, bu locaların, geçmişte üstlendikleri Kilise'ye karşı fiilen düşmanca olan tutumlarından vazgeçme isteklerini açığa vurmaları, kendilerine düşmektedir.»

«Roma gregoryen Üniversitesinde dînî ahkâm profesörü rahip **Bayer**'in bir zamanlar yazdığı gibi, hıristiyan aleyhtarı yolda olmayan bir locaya kaydolunma, Kilise hukuku bakımından, hiç bir cezayı müstelzim olamaz. Ancak bu intisâbın, Allaha sadâkatsizlik, İsâya îmândan vazgeçme, bu îmânın kaybolma tehlikesi ve Kilisede öğretilme imkânsızlığı hâlini alması takdirinde, aforoz cezası verilebilir. Şu hâlde, bu yola götürmeyen hiç bir intisap, aforoz'a mâruz kalmaz. Ve bu şartlar altında bulunan masonun takdis edilmesine hiç bir engel yoktur.»

R. P. Michel RIQUET, kendisinin Mason olmadığına; bu itibarla da, masonik obediyanlardan hangilerinin katedral inşacılarının ruh ve an'anesine daha sâdik kaldığının tâyinine yetkili olmadığına ve bu hususta ancak Masonların yetkili bulunduğu işaret ederek son verdiği bu makalesi ile, katolik aforozun sâdece Kilise'ye ve meşrû sivil iktidarlara suikast eden teşekküller mensuplarına uygulanabileceğini, muntazam Masonluğun ise bu tarifin dışında kaldığını açıklığa kavuşturmuş bulunmaktadır.

HABERLER

MİMAR SİNAN Locasının X. Kuruluş Yıldönümünü Kutlama Toplantısı

MİMAR SİNAN Muhterem Locasının onuncu kuruluş yıldönümünü kutlamak üzere, 2 Mayıs 1975 Cuma günü, saat 18.30'da, İstanbul'da, Büyük Kurul salonunda, adları hazır bulunanlar cetvelinde gösterilen aslî üye, muayir üye, Loca muhabiri ve ziyaretçi Kardeşlerin huzuriyle yaptığı toplantı, Üstadı Muhterem Mukbil GÖKDOĞAN tarafından açıldı.

Üstadı Muhterem, P. S. Büyük Üstat Nafiz EKEMEN'i selâmladıktan sonra, MİMAR SİNAN Locasının kurucuları ile, çalışmalarına katılanlara teşekkürlerini bildirdi, ebediyete intikal etmiş olanları tâzimle andı ve Loca çalışmalarının artan bir hız ve verimle devam etmesi temennisinde bulundu.

Büyük Üstat Kaymakamı Hâlit ARPAÇ'ın (İzmir) ve Ümit Locasının tebrik telgraflarıyla, Ahiler, İrfan, Promethée, Hürriyet ve Fazilet Localarının başarı te-

mennisi ve tebrik yazıları okundu.

Bu arada, Fazilet Locasının Tahsin Seza MANİZADE Kardeşi, DELTA Locasının Günen İPEKÇİ Kardeşi, ERENLER Locasının Cehdi TUNÇOK Kardeşi Loca Muhabiri olarak seçtiklerine dair yazılarından bilgi edinildi.

Mâzeretler bildirildikten sonra, gündeme geçildi ve metinleri MİMAR SİNAN DERGİ'sinin bu nüshasında yayınlanan, Fikret ÇELTİKÇİ Kardeşin «Mimar Sinan Locasının On Yıllık Çalışmaları», Reşat ATABEK Kardeşin de «Mimar Sinan Locasının Geleceği» konulu sunuşları ilgi ile izlendi.

Üstadı Muhterem, III. yüzyılın son dörttebirinde, Dioclétien'in 624 işçiye yaptırmak istediği Apollon heykelinin yapılmasına mâni olan ve gizli hıristiyan oldukları için bu engellemeyi yaptıklarının putperestlerce ileri sürülmesi üzerine, Dioclétien tarafından akreplere atırılıp sorguya çekilerek yargılatılan, bu sırada yargıç ölünce de zincirlerle bağlatılıp diri diri kurşun taбуtlara koydurularak Tuna nehrine atırılan dört imanlı işçinin hikâyesini anlattı ve taşçıların piri olarak adlandırılan, Kilise'ce aziz ilân edilen, hattâ İskoç

ya'da anılarına bir manastır inşa ettirilen bu dört imânlı işçiyi ifade eden «Quatuor Coronati» deyimini, İngiltere'nin meşhur masonik araştırma Locasının kendine pek güzel bir ad olarak seçmiş olduğunu sözlerine ilâve ettikten sonra, imânlı olmanın önemine ve inancın çalışma gücünü arttırdığına değinerek, Loca çalışmalarının önemine inandığımızı, dolayısıyla de başarılı olacağımızı belirtti.

Bundan sonra yapılan müzakereler sonucunda, Loca çalışmalarında, Türkiye sınırları içindeki Masonluğa ait araştırmaların ve bunlardan edinilen bilgilerin yayınlanmasının ön plana alınacağı; üç ayda bir çıkması gereken MİMAR SİNAN DERGİ'sinin yayınlanmasında gecikmelere yer verilmemesi için gerekli tedbirlerin alınacağı; Büyük Loca Arşiv ve Kitaplığının zenginleştirilmesine ve mevcutlarından faydalandırılma imkânlarının artırılmasına çalışılacağı; İngiltere'deki araştırma Locası Quatuor Coronati'nin «Ars Quatuor Coronatorum» adlı neşriyatına abone olmak isteyen Kardeşlere bunu sağlayabilmeleri için yol gösterileceği; Loca Muhabiri Kardeşler aracılığı ile gerek araştırma gerek yayın faaliyetlerinin koordine ve verimli hale getirileceği hususları saptandı.

Locanın ahenkli ve verimli çalışması için temenni ve dileklerde bulunulduktan ve gelecek olağan toplantınının 27. Temmuz. 1975

Pazar günü yapılması kararlaştırıldıktan sonra, Kardeşler saat 20.00'de sulh ve sükûn içinde dağıldılar.

**MİMAR SİNAN Locasının
2. Mayıs 1975 günü yapılan
X. kuruluş yıldönümünü kutlama
toplantısında hazır bulunanlar:
(Alfabetik sıra ile)**

P. S. Büyük Üstat Nafiz EKEMEN	(Aslî Üye)
Mehmet Fuad AKEV	(Aslî Üye)
Jak ALGUADIŞ	(Ziyaretçi)
Orhan ALPYÖRÜK	(Aslî Üye)
C. Memduh ALTAR	(Kurucu Aslî Üye)
Yılmaz ALTUĞ	(BAŞAK Locası Muhabiri)
Albert ARDİTTİ	(Aslî Üye)
Ekrem AZAK	(Ziyaretçi)
Fikret ÇELTİKÇİ	(Kurucu Aslî Üye)
Ali DORUK	(Ziyaretçi)
Sahir ERMAN	(Aslî Üye)
Mukbil GÖKDOĞAN	(Aslî Üye)
Faiz POROY	(Aslî Üye)
Ulu SUNGU	(Muhabir Üye)
Tayfur TARHAN	(Aslî Üye)
Raşit TEMEL	(Kurucu Aslî Üye)
Ziya UMUR	(Aslî Üye)
Suha UMUR	(Aslî Üye)
Davut YERŞENLİ	(Aslî Üye)

Pencab'da Masonların Hakları İade Edildi.

İslamabad, Pakistan, Haziran 23 (AP) :

Lahor Anayasa Mahkemesi, Pencab Eyaleti hükûmetine Mason Örgütünü yasaklayan kararını geri almasını ve örgütün mallarını iade etmesini emretmiştir. Masonların faaliyetleri geçen yıl

2 Mayıs tarihinde yasaklanmış ve Lahor, Multan ve Rawalpindi şehirlerindeki malları, daha ziyade Mason Locaları müsadere edilmiştir. Mahkeme, hükûmetin Masonların faaliyetinin genel nizama zararlı olduğunu göstermeye muvaffak olamadığını bildirmiştir.

Herald TRIBUNE
24. VI. 1975

